

1 let za korteti delav-
skega ljudstva. Delav-
ci so opravičeni do
vsega kar producirajo.

This paper is devoted
to the interests of the
working class. Work-
ers are entitled to all
what they produce.

Registered second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju-
ki se nahaja poleg va-
šega naslova, priklje-
nega spodaj ali
na ovitku, Ako (514)
je številka
tedaj vam s prihodnje
številko našega lista po-
steče naročnina. Prosi-
mo, ponovite to takoj.

STEV. (NO.) 513.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 10. JULJA, (JULY) 1917.

LETO (VOL.) XII.

Znamenja iz Nemčije.

Polagoma prihajajo iz Nemčije dobre vesti. Niso pač tako dobre, da bi jih mogel biti kajzer vesel in še nekateri drugi ljudje jih ne bodo nič kaj radostno pozdravljali, toda komur je na tem leželo, da dobi svet kaj več svobode, je z nekaterimi dogodki na Nemškem laiko prav zadovoljen.

Seveda še nisimo tako daleč, da bi bila Viljemova krona in prestol prodajana na dražbi. Revolucionarni koraki se delajo na Nemškem zelo počasi, saj so še celo pred političnimi reformami le polži preženi.

Toda svet se je navadil smatrati Nemčijo, odkar je izbruhnila vojna, za deželo najpopolnejše sluge in monarhične vdanosti. Do zadnjega časa je dovoljeval rajsttag vladati vse, kar je le hotela in razum pešice manjšinskih socialistov se ni pokazala nobena opozicija. Liebknecht je veljal v tujini skoraj za edinega resničnega nasprotnika kajzerjeve vlade.

Časopisi, ki delajo javno mnenje, so popolnoma prezrli dejstvo, da je izven nemških meja v sedanjem času zelo težko poznati pravo mišljenje nemškega ljudstva in njegovih različnih delov. Po izjavah in glasovanjih rajsttaga se ne more meni nič tebi nič soditi mišljenje ljudstva; to se lahko s svojim parlamentarnim zastopstvom strinja. Prilike, da bi pokazalo svoje prave nazor, ima pa zelo malo, in če včas vendar katero najde, pa jo hoče porabiti, je vlada navadno močnejša in lahko potlači, kar ji ni všeč.

Le da se to lahko godi nekaj časa, ne pa več. Če ima nezadovoljnost s razmeram kaj notranje moči, tedaj se bo prejalističnej ojačila, da se lahko pokaže. In če tudi vlada maši vse spranje se naposed vendar najde katera, da smukne skoznj kos resnice v svet.

Na ta način prihajamo polagoma do spoznanja, da le ni vse tako, kakor bi si želel kajzer. Prvo zelo neprijetno presenečenje za vlado je bilo, ko je poleg manjšine tudi večina socialistov v rajsttagu glasovala proti zadnjemu vojnemu kreditu. Tudi ko se je Scheidemann vrnil iz Stockholma, ni napravil kancelarju nič veselja s svojo izjavo; dejal je namreč, da je v Stockholmu spoznal, da je vsako upanje na mir v doglednem času neutemeljeno, če se Nemčija ne demokratizira.

Ali to še niso najkritičnejši pojavi. Na Pruskem je skupina takozvanih intelektualcev podpi-

sala peticijo, ki zahteva razne demokratične reforme in želi, da se izvrše takoj, ne pa šele po vojni. Med podpisni na tej peticiji so imena Harnack, Delbrück, Meinecke, Emil Fischer, Troeltsch itd. Nekateri med njimi so konservativci, nekateri pa so bili znani kot pravi reakcionarji.

Z zahtevo, da se izvrše gotove reforme, med temi splošna volilna pravica za pruski deželni zbor, kancelarjeva odgovornost i. t. d., so nastopili nemški socialisti kmalu po ruski revoluciji. Nikolajeva usoda je tudi Viljema nekoliko ustrašila in kakor je znano, je po ovinkih sam začel obljubovati Nemece nekatere reforme; pisal je Bethmannu Hollwegu pismo, v katerem je trdil, da je imel že od začetka vojne namen podeliti narodu več političnih pravic. Ampak med vojno ni čas za to; treba je počakati, da se sklene mir, potem se izpremeni Nemčija v nebesa.

Socialistično časopisje je vzelo namen, da se uvedejo reforme, na znanje, ali trdilo je, da jih ni treba odlašati in da se ne smejo odlašati. V rajsttagu je bil izvoljen odsek, da izdela načrte za take reforme; Scheidemann je bil njegov načelnik. Toda ko se je parlament odgodil, se je ustavilo tudi odsekovo delovanje in meščansko časopisje je obkolnilo o reformah. Namesto tega so se množili znani vsakovrstni poizkusi, da bi se Rusija vjela v past separatnega miru.

Popolnoma jasno je, da blamaža teh spletkarjev največ vpliva na izpremembo razpoloženja v deželi. Če bi se bilo Nemčiji posrečilo pripraviti Rusijo do separatnega miru, ne bi prihajalo danes nebenemu Harnacku ali Troeltschu na misel podpisavati peticijo za reforme. Saj tudi to kar danga zahtevajo, še ni revolucionarno. Če se nazadnjaški intelektualci poganjajo za nekatere reforme, bi pravzaprav le kajzerju radi pomagali, da ostane v sedlu. Tuji nemškemu narodu ne more ostati popolnoma tajno, da smatra danes slovač ves svet Nemčijo za najmočnejšo trdnjavo avtokracije in zato je treba ljudstvu pokazati, da ni res tako. Nekoliko političnih drobtin bi po mnenju intelektualne gospode zadostovalo za tak dokaz.

Kratko pred sestankom rajsttaga so imeli voditelji parlamentarno konferenco, na kateri se je zopet govorilo o reformah, vmes so se pa vmešale še druge radikalne besede. Tako so na primer socialisti zahtevali, da naj kancelar naznani voj-

ne cilje Nemčije in se izreče za mir brez aneksij in odškodnin. Bethmann Hollweg so tudi drugi govorniki močno napadali; konservativci, klerikale in socialisti so zahtevali, naj se umakne. Seveda niso imeli vsi enake razloge. Konservativci in klerikaleci bi radi spravili svojega moža na njegovo mesto, kar ne bi bilo za hiter konec vojne nikakor dobro znamenje. Ti gospodje bi vsi radi imeli večjo Nemčijo in bogato vojno odškodnino.

Toda te notranje krize so vendar znamenje rastoče nezadovoljnosti, ki olajšava tudi bolj revolucionarnim elementom nastop. Da pa so na Nemškem tudi radikalnejši elementi, se je pokazalo v saksonskem deželnem zboru.

Saksonska je po Evropi znana kot "rdeče kraljestvo". Svoječas so socialisti osvojili skoraj vse mandate tega parlamenta. Kralj je po tem pač odpravil splošno in enako volilno pravico, toda socialistično mišljenje med ljudstvom je vendar na Saksonskem tako močno, kakor v nobeni drugi nemški deželi in tudi sedaj imajo socialisti lepo število mandatov v rokahu.

V sedanjem zasedanju so socialisti vložili predlog, ki poziva saksonsko vlado, da naj nastopi za liberalne reforme v vsej Nemčiji. Minister-ski predsednik grof Vitzthum je odgovoril, da ne bo vlada tega storila, ker nikakor ne mara, da bi rajsttag posegal v volilno pravico in druge institucije posameznih dežel. Govoril je zelo patriotično in zabelil svoj govor s sladkimi frazami o vdanosti do kralja.

Grof Vitzthum je slabo računal. Saksonska zbornica ima socialistov za podpredsednika. Ta je vstal, in ko je odgovarjal ministrskemu pred-sedniku, je rabil besede, ki bi jih bile ob vsakem drugem času smatrali za nezasišne. Vitzthum je bil govoril o vojakih, ki se slavno bojujejo za kralja. Socialist mu je odgovoril, da se zelo moti, če misli kaj takega; saksonski vojniki se ne boj-jejo za nobenega kralja, ampak edino za deželo, v kateri hočejo doseči boljše razmere, neog so se-danje. Ostro je svaril vlado, naj ne vztraja na svojem reakcionarnem stališču, kajti — je dejal — reforme pridejo! Če jih ne vpelje krona, jih bo vpeljalo ljudstvo.

Če bi bil socialist govoril v takem tonu, še ne bi bilo prehudu. Toda niti nacionalno liberalni govorniki se niso izrazili tako, da bi mogla biti vlada zadovoljna z njimi. Eden med njimi je de-

jal, da vlada ne pozna razpoloženja med ljudstvom, ki je v resnici tako, kakor je bilo v dežel-nem zboru naslikano. Kot kraljev pristaš bi le že-lel, da dosežejo v zbornici izrečena svarila tudi kraljevo uho.

Drug nacionalno liberalen govornik je dejal, da je večina saksonskega prebivalstva polna ne-zaupanja do vlade in če ta ne bo znala vpošteva-ti nujne potrebe časa, se boji za posledice.

Po končani debati je deželni zbor sprejel so-cialistični predlog, proti kateremu so glasovali le konservativci.

Saksonska ni obdano s plotom, ki sega do neba. Če govore na tak način meščanski poslanci, tedaj mora biti res precej ognja v deželi; a če ga je toliko na Saksonskem, ga tudi po drugih nem-ških državah ne more manjkati.

Socialistični podpredsednik pravi, da pride-jo reforme na vsak način, če ne od krone, pa od ljudstva. Take besede ne pomenijo nič va- in nič manj, kakor revolucijo. Kadar si ljudstvo samo jemlje pravice proti volji krone, je to punt. In če se more v parlamentu govoriti tako, ne da bi ro-jalisti poskušali linčati govornika, tedaj mora i-meti beseda o revoluciji nekaj podlage.

To potrjujejo tudi govori nacionalnih libe-ralcev. Kaj drugega pomeni, če pravi meščanski govornik, da se boji za posledice, ako ne ustreže vlada želji po reformah?

Socialistični predlog je bil sprejet. Kakšne posledice bo to imelo, se bo šele pokazalo. Verje-tno je, da se bo vlada upirala, kar bi bilo prav dobro. Ako pridejo reforme od krone, nafirže ne bodo veliko vredne. Ako poseže ljudstvo samo po njih, bodo gotovo revolucionarne. Tedaj bi tudi saksonski gospod kralj lahko povežal culo.

Ozračje v Nemčiji postaja električno in to je dobro. Revolucija v Nemčiji bi pomagala, da bi se kmalu sklenil mir. A revolucija bi bila tisoč-krat boljša od navadnega konca vojne. Pozabiti se namreč ne sme, da nima Nemčija le svojega kajzerja, ampak da je tam še nekoliko kraljčev, velikih vojvod, vladajočih grofov, tako da bi Nemčija lahko vse svet zalagala z dinastijami. Vse te nepotrebne svojati pa ne more nobena reč tako zanesljivo in tako temeljito opraviti, kakor revolucija. Torej je vse, kar more pospešiti revo-lucijo na Nemškem dobro in koristno — za nem-ški narod in za vse svet.

Avstrijska amnestija.

Avstrijski cesar Karl je podelil amnestijo po-litičnim zločincem v Avstriji, s čimer sta pomilo-šena tudi češka državna poslanca dr. Kramář in Klofač. Obema sta tudi vrnjena sedeža v držav-nem zboru.

Brzovjav ne pove, koliko oseb je vsega skupaj pomiloščenih. Če so amnestirani vsi "vezelzdajal-ci," "žalilec veličanstva" in podobni "zločinci," tedaj jih more biti lepo število. Kajti: politična "hudodelstva" so bila v Avstriji že pred vojno nekaj zelo navadnega; od izbruha vojne so se pa množila kakor gobe po jesenskem dežju.

Lojalno avstrijsko časopisje bo Karlu zopet slavo pelo. Kar na daljavo bi lahko ugenili vse ti-ste lepe fraze, ki bodo napisane cesarju v čast. Priznati pa moramo, da nas ni velikodušnost habs-burskega veličanstva prav nič ganila, četudi nas seveda veseli, da je mogel kup poštenih ljudi zapustiti cesarske ječe.

Kdor misli, da bo mogel s to amnestijo do-kazati Karlovo dobro srce, se zelo moti. Politični značaj te milosti je preveč očiten in preveč — sumljiv. Samo od sebe vstaja vprašanje, zakaj ni "demokratični cesar" že davno pokazal svoje do-brosrčnosti? Zakaj ni izdal splošne amnestije tak-krat ko je sedel na tron, kakor je v monarhičnih državah precej v navadi?

Odgovor je ta: Sedanja amnestija je poizkus

velike politične kupčije in posledica dosedanjega neuspeha avstrijske notranje politike. S to am-nestijo bi Karl rad pridobil opoziciionalne politič-ne stranke, zlasti češke, da bi ga podpirale.

Če se danes, po tolikih mesecih Karlovega vladanja, po tolikih notranjih krizah in vladnih izpremembah vprašamo, kaj bi Karl pravzaprav rad, nam ostaje le en pozitiven odgovor: Rad bi bil cesar. In precej za vsako ceno bi bil to rad.

Ali ima kakšen določen političen program? — To se mora po vseh dosedanjih izkušnjah zani-kati. Kajti videli smo, da je poizkušal že na vse mogoče načine; nekatere sisteme je poizkušal pred sestankom parlamenta, druge po otvoritvi državnega zbora. Videli smo, da je bil en sistem popolnoma nasproten drugemu, tretji pa zopet v kričnem nasprotju z obema prvima.

Doživeli smo špekulacijo z dvojno jugosla-vijo: Iz obrezane Črne Gore in obsekane Srbije so hoteli z dodatkom kosa Albanije ustanoviti iz-ven Avstrije jugoslovansko kraljestvo pod vladjo črnogorskega princea Mirka in pod avstrijskim protektoratom; iz Hrvaške, Slavonije, Dalmacije, Bosne in Heregovine so hoteli skovati "avto-nomno" Jugoslavijo v okvirju aabsburške monar-hije. Dasi je bilo v vseh teh nakanah očitno hu-dičjevo kopito, bi bil tak program vendar za Av-strijo silno radikalen.

Toda ko se je Avstrija pobotala z Ogrsko, je ta načrt takoj padel v vodo in vlada je nasto-pila v diametralno nasprotno smeri. Hoteli so centralizacijo še bolj jučvrtiti kaperi prej in Karl je izdal zloglasni ukaz o nemškem državnem je-ziku.

S tem planom je dvignila vlada vse stranke razun nemško nacionalnih zoper sebe, in Clam Martinic je moral začeti z drugimi poizkusi. Med temi je bilo tudi načrt, da se Češko razseka v o-krožja: V češka, nemška in mešana. S tem je pri Čehih dregnil v sršenovo gnezdo.

Ves nadaljni trud Clam Martinica, da dobi v parlamentu večino, ki bi ga podpirala, je bil, ka-kor znani, brezuspešen in nazadnje mu je Karl moral dati slovo. Čarati pa tudi njegov naslednik Seydler ne zna. Z apeli na stranke se ne opravi nič več, kadar ni strahovanja nič opravilo. In zdi se, da v Avstriji polagoma spoznavajo res-nico, da se ne more vladati zoper narode.

Metoda z bližem se ni obnesla. Sedaj poizku-šajo metodo s sladkorjem. Z dobrosrčnostjo bi Karl sedaj rad pridobil narode. Kako se mu bo to posrečilo, je veliko vprašanje. Če bi bil Karl iz-kušen političar, tedaj ne bi gojil veliko upanja.

Čehi pač niso bili zadovoljni, da je bila cela vrsta njihovih ljudi obešena, drugi zaprti, neka-teri spravljani iz parlamenta. Ali Čehi zahteva-

jo nekoliko več kakor amnestijo Kramářa in Klo-fača. Oni zahtevajo svojo narodno neodvisnost. Prav tako jo zahtevajo Poljaki in Jugoslovani.

Ali bo imel Karl dovolj poguma, da ugodi tej zahtevi? Takrat, ko je sedel na prestol, je bil še čas. Takrat bi bil nedvomno dosegel uspeh, če bi bil izpremenil Avstrijo v zvezno državo avtonom-nih narodov. Vojaske položaj Nemčije in Avstrije je bil takrat še precej ugoden. Ruske revolucije takrat še ni bilo in zato se avstrijski narodi niso mogli veliko zanašati na pomoč od zunaj. Za ceno miru in neodvisnosti o.č. Nemčije, bi se bili na-rodni zadovoljili z avtonomijo, če bi bili te dobili dovolj garancije zanj.

Danes je položaj izpremenjen. Kdor ne plača o pravem času majhne cene, mora pozneje pre-plaćati.

Kako vpliva Karlov najnovejši poizkus, se je pokazalo v državnem zboru, ko je Seydler preči-tal amnestijo. Nemški nacionalci so hrupno pro-te-stirali. To se pravi: Oni zahtevajo strogo nemško nacionalno, germanizatorično politiko. Ako pri-dobi Karl ene stranke, odžene druge.

Avstrija je prijadrala do točke, ko je sporaz-um med strankami nemogoč. Čimbolj jo bodo centralisti hoteli po sili stiskati skupaj, tembolj bodo narodi silili narazen. Karl pa ni v državi vsegamogočen Bog.

Do zadnje kaplje krvi...

Zadnja dva tedna je bilo zopet enkrat vse časopisje polno vesti o nemških mirovnihi pogojih, ki jih je pričakovati od Bethmann Hollwega ob otvoritvi rajsttaga. Nepopolnoljivi optimisti in utopisti, katerih se nikoli ne zmanjka in ki tudi v Ameriki prav bujno uspevajo, so kljub vsem razočaranjem preteklih treh let, na katera tako hitro pozabijo kakor na lansko vreme, pričako-vali, da nastopi kajzerjev kancelar topot čisto gotovo kot golobček z vejico miru v kljunčku.

Upanje optimistov je imelo to pot pač neko-liko več opore kakor lansko zimo; toda če bi v spoznavanju zgodovine nekoliko bolj pazili na stvarna dejstva, kakor na želje svojega srca, ne bi bili smatrali te opore za tako močno, da bi co-vo-rili o miru, kakor da ga imajo že v roki.

Kar bi po logičnem mišljenju moralo nanra-viti nemško vlado bolj naklonjeno za pravilen mir, je pač veliko. Predvsem ni Nemčija danes več v položaju zmagovalke kakor lani, ko je Beth-mann Hollweg nastopil s svojo znano hinavsko mi-rovno ponudbo, o kateri je bilo vsakemu misleče-

mu hitro jasno, da hoče utrditi nemško gos-podstvo nad Evropo. Res je, da stoji nemške čete še vedno na tujih tleh; res je, da napadajo nemške submarine še vedno po severnem in južnem At-lantičnem morju. Toda enako je res, da stoji nem-ške armade danes malone na vseh točkah v de-fenzivi in da so se od zime sem zlasti na zapadni fronti že prav znatno umaknile. Vse vojaški po-ložaj se je tako izpremenil, da je veliko upanje na absolutno nemško zmago popolnoma izginilo, na-sprotno pa postaja od dne do dne verjetnejše, da bo eNemčija s svojimi zaveznicami tembolj gotovo poražena, čim dalje bo trajala vojna.

Vmes je prišla ruska revolucija, ki ima tudi za Nemece ogrožen pompen. Če bi se bilo Nemčiji posrečilo doseči z Rusijo separaten mir, tedaj bi bil položaj za Bethmann Hollwega ravno tako ka-kor za iHindenbura zelo ugoden. Kajzerju bi se povrnilo upanje v zmago, kajti če bi Rusija izsto-pila, bi bila z njo tudi Rumunija izločena iz boja, Nemčija bi lahko vrgla vse svoje čete z vzhodne fronte na zapadno, gledala da porazi tam Fran-

coze in Angleže, preden more Amerika nastopiti z večjo silo, pa bi lahko diktirala mir po svoji volji, potem pa obračunala z rusko republiko.

Te račune je prekrizala Rusija, kažoča s svo-jo obnovljeno ofenzivo, da je revolucija v resnici tudi vojaško ni oslabila.

V teh razmerah je vstop Amerike v vojno za Nemčijo veliko usodnejši, nego priznava v jav-nosti. In če bi kajzerjeva vlada ravnala le po rav-nih logičnih sklepih, bi moralo to zelo povečati njeno naklonjenost za mir.

Toda vedno je napaka, če sodi človek, da bo-do drugi ravnali po enakih zaključkih, do kaka-ršnih prihaja sam. Nemško vlado vodijo drugi na-gibi, drugi nameni, karo nas, in kdor hoče ugi-bati, v kakšni smeri bo ona nastopala, mora gle-dati, da se vživi v njeno politiko in jo spozna.

Zlato upanje, da prinese Bethmann Hollweg v sedanjem zasedanju rajsttaga svetu mir, je ime-lo slabo podlago zaradi tega, ker se mirovni po-goji zaveznikov sploh, mirovni pogoji Rusije po-sebej in mirovni pogoji treznejših strank v Nem-

čiji sami ne vjemajo s tem, kar išče Nemčija.

Zadnje vesti iz Evrope poročajo, da je Beth-mann Hollweg na tajni seji pred javno sejo rajst-tagu izjavil, da se mora Nemčija bojevati do zad-njega in da je mir na podlagi, ki jo zagovarjajo socialisti, nemogoč, češ da se socializem na Ru-skem ni obnesel.

V teh besedah seveda ni logike. Kaj ima spei-alizem v notranji politiki Rusije opraviti z vpra-šanjem, če je mednarodni mir na podlagi, ki jo za-govarjajo socialisti, mogoč ali nemogoč?

Toda čemu bi iskali logike v besedah, ki ni-majo drugega namena, kakor da zakrijejo kance-larjeve in kajzerjeve misli? Mir na podlagi so-cialističnih predlogov je za nemško vlado nespre-jemljiv, ker ne izpolnjuje njenih ciljev. Bethmann Hollwegu ne bi nič bilo treba pripovedovati, zakaj ne mara takega miru. Da ga ne mara, to je dovolj. S tem je že povedano, da se Nemčija neče odreči aneksijam in da zahteva vojne odškodnine.

Seveda, če se postavlja Nemčija na to stali-šče (Konec na 4. strani.)

Alkohol in družina.

Kakor mogoča trdnjava stoji rodbinsko življenje v valovih in burji javnega življenja, edina podlaga vse družbe. Groza nas obide, ako vidimo, da podkupujejo pritoki tudi te granitne temelje in s tem ogrožujejo celo družbo. Rušiči krempjli alkohola so se zajedli že pregloboko v posvečeno rodbinsko telo, da bi moglo ostati to neopazeno. Poznam mnogokatero, po običnem mnenju dobro urejeno rodbino, kjer dosega letna uporaba alkohola ogromno množino, in od nikogar opazovano, od nikogar sluteno zastrupljenje se pojavlja v znamenjih, ki se jim išče vzroka drugod. — Vsak važnejši dan se proslavi s alkoholom. Vsi prazniki, kar jih je v koledarju, godovi, rojstni, krstni in smrti dnovi ter obiski so povod za uporabo žganih pijač v tolikih množinah, da vzbujajo grozo. Vsak dan se pije žganice "samo tako" iz navade. Čaj se pije z rumom, ki vsebuje več alkohola nego najmočnejše žganje-mamica dela punč, zvečer pije še kuminovec, da bi dete, ki je nosi na prsih, sladko spalo, hčerka srebrje vino — radi lepote; oče konjak radi teka in prebave; sin vse, kar se spodobi. Še neodvajanemu detetu se podaja za okrepitev dobro vino vabljive vinjete. O ogromnih množinah piva, popitega doma in v gostilni, niti ne govorim.

Naglo kakor strela trešči v rodbino katastrofa.

Očeta reditelja prineso iz pisarne, iz trgovine, iz delavnice v krčih, v nezvesti. Zadel ga je mrtvoud, a rodbina je naenkrat v najžalostnejšem položaju.

Krivda se vali na vse mogoče; na skrbi — ki so prisojene vsakemu človeku; na delo — itd. Kdor bi pri pogrebu omenil, da je ta mož použil ogromne količine žganja, da je bil alkoholik, da je bila katastrofa prejalistej neizogibna, ta bi razžalil in razjaril vso rodbino in vse sorodstvo. In vendar je tako.

Lahko bi našli neskončno takih in podobnih primerov in resničnih zgodb iz življenja alkoholikov na kmetih, med ubogim trpinom delavcem, delavcem z rokami in umom. Seveda ravno tako, kakor med nami, tako tudi med našimi nasprotniki, izkoriščevalci.

Toda v prvi vrsti smo poklicani sami, vsi in vsak sam, da se bojujemo proti temu strašnemu uničevalcu naših moči in sil — eneržije.

Človekoljubni Gladstone je dejal: "Alkohol decimira bolj ko glad in pomori več kot vojska: on tudi onečašča." Nprava vrednost človeka izgine, njegova čast, njegovo človeško dostojanstvo. To izgine z alkoholom za vselej. Pozabivši na svoje dolžnosti in prepustivši se svoji strasti pade pijanec na stopnjo nerazodnega bitja in tira v pogubo ne samo sebe, temveč tudi svojo rodbino, ki jo upropašča v gmotnem in uničuje dostikrat tudi v нравnem oziru. S tem prihajam do novega, važnega momenta, do vpliva alkohola na potomstvo. Ni dovolj, da žrtvuje pijanec svoji strasti svojo bitnost in svojo gmotno eksistenco. Krivda te nenaravne žrtve je prevelika, da bi se

mogla poravnati z enim samim človeškim življenjem in samo z gmotno izgubo. Pravzaprav najtragičnejša je okolnost, da trpi kazen potomstvo.

Da pa bomo razumeli, kako posega alkohol v generacijo, naj nam bo dovoljeno se baviti — kolikor mogoče nakratko — z nauki o tajnostni sili, ki jo zovemo dedičnost.

Darwin je bil, ki je povikal ta nauk v višjo vedo in v poznejših letih posebno Ribot, se pozneje tudi Weismann, ki so razvili njene odnose napram človeškemu razvoju. Weismann je učil, da se pri plojenju novega bitja izloči od očetovega in materinega stvara neka snov, ki se spoji v eno, postane del zarodka, v katerem pa se zopet razcepi na dvoje: polovica služi razvoju novorastočega organizma, druga polovica pa se ohrani kot zaloga za bodoče novo plojenje, pri katerem se odigra isti proces. Vsaka polovica, obsegajoča materine in očetove elemente, je nosilca lastnosti obeh staršev. Pri nadaljni ploditvi sila izvirnih elementov polagoma bolj in bolj slabi, tako kakor se drevesna korenina, čim globlje se zarije v zemljo, deli od mesta do mesta v dva dela, pri čemer gubi sama na sili, dokler se kot drobni lasek ne skonča. Ta nauk gre za ciljem, pojasniti način prepašanja lastnosti od pokolenja do pokolenja in sočasno njih slabljenje, dokler se popolnoma ne izgube.

Ako pa že oslabele korenine požene kar naenkrat na zemeljsko površje zeleno brstje, ki jo iznova okrepča, imamo tu sliko zanimivega pojava, takozvanega atavizma, ko stare rodbinske posebnosti, ki so od roda do roda slabele, naenkrat zopet z novo močjo ožive. Pojavijo se lastnosti, ki jih je imel ded ali praded, ki so pri sinu čisto izginile, ali pri vnuku ali pravnuku z novo silo ožive.

Ta razvojni zakon vendar ne pride v življenje do popolne veljave, kajti človek ni redno delujoč stroj in življenje ni igrokaz z vedno enakim dejanjem in istim koncem.

Pridružijo se najrazličnejši vplivi, ki posežejo z mogočno silo v razvoj in izpremenje pravilni tok, tako da vplivajo na novo rojeno bitje razven starih rodbinskih lastnosti, po očetu ali materi podedovanih, še nove posledice zunanjih moči.

Dobri vplivi delujejo v ugodni smeri, medtem ko vedejo slabi do poslabšanja generacije. Mnogi izmed ravnih navedenih vplivov se pojavijo na novem bitju takoj pri rojstvu, medtem ko pridejo drugi šele v gotovi dobi, včasih šele po letih na dan.

Človek, ki ga je trda usoda obsodila na mučno telo ali duševno delo in ki je v dobi energičnega delovanja zaplodil sina, sme pričakovati, da je dal temu detetu za lastno darilo zaklad: pridne roke in energijo. Nasprotno pa bo kazalo dete, zaplojeno od lene propalice, skoro gotovo slaba nagnenja. Od bolnega človeka rojeno dete pač čestokrat samo oboli.

Torej: alkoholizem je v resnici eden najjačnejših zunanjih vplivov, ki se pojavlja v svojih učinkih na potomstvo. Je ona grozovita pošast, ki iztegne ob zakonski postelji svojo omrtvelo roko na komaj spočeto bitje ter mu ne določi nikdar boljše, ampak vedno slabša usodo. Od očeta-pijane se porodi vedno le bitje, ki nosi na sebi v gotovi smeri znake degeneracije, najsi bo že telesne ali duševne. Sam sem večkrat opazoval take odnose v rodbinah, kjer je oče zapadel pijančevanju šele v poznejši dobi svojega življenja. Otroci, rojeni v dobi, ko še oče ni poplaval, so vedno boljši, nego otroci od očeta pijane. Na to staro skušnjo je opozoril že dr. Day. Da, Quatrefages, odlični francoski antropolog, nam je dokazal, da ima velik vpliv na poslabšanje potomstva celo dejstvo, če je sicer reden in trezen mož zaplodil otroka v stanju slučajne pijanosti; tudi pri takih otrocih se pojavlja zmanjšanje inteligence, otopelost, neplodnost in mnogokrat tudi telesne hibe.

Toda s tem še ni polna mera propada alkoholikovega potomstva, da, pri starih, navajenih pijaneh ni mogoče niti imenovati vseh defektov in izrodov, ki se lahko pojavijo na potomstvu.

Prvo je nagnjenost do žganih pijač, ki vplamti v potomeh. "Pijanec rodi pijanec" — pravi že Aristotel in cela vrsta opazovalcev to potrjuje. Sam opazujem že več let celo vrsto pijanskih rodbin, kjer žene neodoljiva sila otroka moškega in ženskega spola, ko dosežejo gotova leta, k pijančevanju. Večkrat se podedujejo takozvana dispanzija, t. j. žeja po žganih napojih, včasih samo oslabiljenje volje, ki ni zmožna odoliti zapeljivosti slučajnih okolnosti — kar pa je v posledicah eno in isto.

Včasih zopet se razvijajo dejanske nepravilnosti, tiče se duševne sfere; nedostaki duševnega življenja so lahko mnogovrstni.

Ribot opisuje slučaje, ko je postal alkoholik oče otroka, obremenjenega s halucinacijami in čudastvom, drugi zopet z melanholijo in izmučenostjo, iz katere so izšli zopet zabiti otroci, ter so se v generaciji vnukov in pravnukov te lastnosti pojavile v pravih telesnih hibah in se izvirale v pravcati kretinizem. Četudi morda ta izvajanje niso neoporekljiva, se jim vendar ne more odrekati zno resnice. — Po soglasni sodbi drugih učenjakov (Haller, Séguin) je možno pri polovici ali tretjini vseh duševnih boleznij določiti dedičnost. Koliko izmed teh dedično obremenjenih nesrečnikov imajo na vesti alkoholični predniki, tega niti približno ni mogoče določiti — vendar so to v resnici atavistični vplivi, ki se včasoma ne dajo zasledovati.

Čestokrat trpe otroci pijancev na božjasti; ta se lahko v dedično obremenjeni generaciji pojavlja na dvojen način. Ena je prirojena živčna bolezen, ki je kakor drugovrstne živčne bolezni kazen za nestorjene grehe, za katero se kaznujejo na otrocih grehi očetov. To so neozdravljivi slučaji.

Drugod zopet se pokaže božjast pri obremenjenih otrocih samo v obliki prirojene strastne pijančljivosti, tako da se vda, ko doseže nekoliko gotovo starost, brezmernemu popivanju; v takih slučaji je božjast naravnost pojav zastrupljenja živčnega sistema, ki je v mladih ljudeh napram alkoholovemu strupu jako občutljiv in taki slučajji se dajo ozdraviti, ako se nadaljno popivanje žganice opusti.

Obe vrsti slučajev sem videl — v dobrih rodbinah.

Končno se pripete slučajji, da se pojavijo v generaciji, obremenjeni z alkoholizmom in gotovo tudi drugimi vplivi, očitni telesni znaki rodne propalosti, otopelost čutil, gluhošnost, prirojene očesne napake, ki lahko v nadaljnjih generacijah preidejo v slaboumnost.

Opisovanje teh težkih problemov, večinoma strokovnjaški še nepreiskanih, se nočem lotiti.

Da zadene razen alkoholizma tudi druge vplive precejšnja krivda, osobito siromaštvo in bedo v zvezi z nezdravimi stanovanji in hrano, neredno življenje in razne ekscentričnosti, ki tvorijo roko v roki z žganično kugo eno samo sklenjeno verigo, kdo bi o tem dvomil?

Narodi bi morali izginiti, utoniti v napredajoči degeneraciji, če bi ne bilo naravne reakcije. Vendar se narava, ostra in neizprosnost, najbolj trudi, da popravi grehe, ki jih človek dela na sebi. Natančno odtehta krivdo, in kazen je neusmiljena, toda nikoli nepomirljiva; samo primerno spravno žrtve zahteva. Spolne funkcije, ta najvišji pojav animalnega življenja, je spojila najtesneje z živim delovanjem. Čim bolj propada živni sistem, tem slabša in neizdatnejša je plodna sposobnost. Alkoholik v degeneriranem stanju je skoraj vedno za ploditev nesposoben. Če se od tako upropačenega bitja vendar rode otroci, so ti, če sploh dosežejo zrelostno dobo, za ploditev nezmogni. Vseled alkoholizma plodnost izgine, rodbina izumira. Lippich je izračunal, da je pri pijanskih rodbinah poprečno število otrok 1.3, pri ostalih 4.3, tako da pijančevanje uniči 2/3 plodnosti. Pri možu znižuje funkcije spolnih žlez, pri ženski povzroča izpovitja. Kakor iztrebi narava tuja telesa, ki so se vjedla do živih tkanin, potem gnolobe, ravno tako hoče tudi iz narode telesa iztrebiti ta nered in pogibelj, ki je grozila s propadom že celemu ustroju. Ostane globoka rana, ali ta končno tudi zaeeli. — Telo ostane oslabiljeno, morda čisto ob robu groba, vendar okrevja tudi on pod čudežnim vplivom življenjske sile, ki mu jo podaja dobrotljiva priroda.

Celi rodovi, pokolenja in narodi lahko na tak način izginejo, na njihova mesta vstajajo nova, silna in sveža pokolenja. Morda leži baš v tem momentu slavna bodočnost židovskega plemena, ki je morebiti edino te pogibelji, večji nego vse zgodovinske in elementarne katastrofe, vedno najbolj slavno odolelo.

Učimo se iz lastne škode in tujega uspeha!

Hrepenenje po bogastvu.

Hrepenenje po bogastvu je živelo v človeku, odkar je zavlada blagovna produkcija, v kateri se dobi vse za denar. Toda kako? V starih pogledih bajkah se pripoveduje velikim in malim otrokom, da sta marljivost in varnost vir bogastva. Priden delavec, ki preprosto živi in neumorno gara, postane bogat mož — Rockefeller in Morgan sta blesteča zgleda — medtem, ko mora bogati dedič prijeti za beraško palico v kazen, ker je zapravlil bogato premoženje.

Kot moralni nauk ta bajka ni bila slaba. Kaj naj delavec bolj vzbuja k marljivosti kakor gotovost sijajne bodočnosti? Kaj naj bi jih bolj ščitilo pred zavestjo in nezadovoljnostjo kakor zavest, da bo bogatin, ki se zdaj vozi v avtomobilu in je ostrige in bi mu ne bo potreba na konec svojega življenja prijeti za beraško palico?

Res je škoda, da se lepa podoba tako malo vjema z resničnostjo, ki nam kaže, da ostanejo najmarljivejši delavci revni in da doteka bogatim parasitom denar v neusahljivih vrelotokih!

Zatorej proč s temi starimi pravljicami, katerim verjame danes samo še nekaj starih ženic! Vsakdo ve, da je pod kapitalističnim gospodstvom izkoriščanje edina pot do bogastva. Ne iz lastnega, temveč iz tujega dela tečejo bogatim bogati dohodki. Delovna moč velike proletarske množice, ki ustvari, mnoge več vrednosti, kakor

je sama porabi za preživljenje samega sebe, je neusahljivi vir bogastva za kapitaliste. Iz ogromnih množin nadvrednosti, izsiljenih iz delavskega razreda, izvirajo vsa bogastva sveta, ki jih uživajo kapitalisti.

Toda v svetu srečnega izkoriščevalstva zato še ne sije samo sonce. Pustimo na strani milijonarje in milijardarje, ki so na čelu velikih podjetij in pred katerimi se denar kar gromadi. Vprašanje za navadne ljudi v meščanski družbi se glasi: katera pot do bogastva je meni odprta? In potem tudi ne zadostuje nekoliko izkoriščanja.

Če se ustanovi z majhnim kapitalom trgovina, vedno preti nevarnost od strani konkurence; brez trgovskega duha in sreče ne gre, v neprestani skrbi in negotovosti si je treba zaslužiti nadvrednost. Seveda se lahko od tega osvoboditi s tem, da špekuliraš z zemljišči ali s kakšno drugo kupčijo. Pri takih poslih sicer živi brez dela in udobno kadiš svojo pipo, toda bogastvo to ni.

Nadvrednost teče v skromnem potoku in zadostuje ravno za solidno meščansko življenje, kakor ga živi v starem kraju kakšen penzionirani daer ali učitelj. Naokolo pa vabijo črti bogastva, drugi se zabavajo z razkošnimi pojednami, imajo krasne ekvipaže, potujejo v letovih in kopalnicah. Ni čudno, da vedno zopet stopa do ljudi pereče vprašanje: Kako si pridobiti bogastvo?

Prazne sanje iz malokapitalistične dobe so, da se lahko obogati tudi z direktnim izkoriščanjem delavcev. Glavno vprašanje še ni rešeno z izkoriščanjem, glavno vprašanje je, kako si priskladimo največji del nadvrednosti sveta? Vse mišljenje, vsi trudi in ves krd kapitalističnega razreda se sučejo okolo obrambe nadvrednosti. Kar da izkorisčanje lastnih delavcev, je dobra meščanska eksistena, toda to še ni bogastvo, razen če je delavec na stotine, tisoče in stotisoče. Da obogatiš moraš imeti delavcev na tisoče, ali pa pleniti žepe sokapitalistov. Ako imaš vposlenih samo par delavcev, seveda ne moreš obogateti. Imiti zaposlenih na stotisoce delavcev, ali pa izkorisčevati izkoriščevalce, je danes pot do bogastva.

Podlaga zato daje razvoj fiktivnega kapitala, ki se gradi na nadvrednosti kot njega kapitali zirnati obliki. Tovarna, ki je veljala \$10,000,000 in daje deset od stotine dividende, ima \$20,000,000 vrednosti, ker bi ta kapital dajal enak znesek v obrestih. Ta vrednost kapitala je najprej samo izraz za znesek, ki ga donaša. Če posrednik proda akcijsko maso za \$20,000,000 in naloži denar na obresti, se ni na njegovih dohodkih nič spreminilo.

Toda ustanovitelj ali banka, ki je vtaknila v podjetje \$10,000,000 in jih prodala za dvojno

svoto, naračuna s tem, da dobi za sedaj tisti znesek kakor preje, če se kapital obrestuje; zakaj ne obrestuje navadno, ampak se porabi za nove operacije.

Ne gre za nadvrednost, ampak za kapital, kapital je denar; in tudi fiktivni kapital se mora plačati v trdem zlatu, kakor hišo postane predmet borznih spekulacij. Banka je pridobila s prodajo \$10,000,000; za toliko je obogatele z eno operacijo.

Odkod prihaja denar? Iz žepov mnogo manjših in večjih kapitalistov, ki kupujejo akcije. V njih pošetvijo se je nabrala nadvrednost, to je postalo kapital in zdaj se kakor z veliko metlo pomeče v žepe ustanoviteljev — spekulantov.

Ogromno bogastvo današnjih multimilijonarjev in milijardarjev je deloma plod industrijskih monopolov, ki nagrabijo ogromne profite iz plenjenja mas. Toda velik del je plod borznih manipulacij, ki so prinesle kapitale malih bogatinov v roke velikih bogatinov.

To je današnji svet. Spodaj pa mora trpeti ogromna ljudska množica. Vso življensko silo ji izpijejo, samo da ustvarjajo nadvrednosti in vedno več zlata, da se potem zgoraj na njenem hrbtu pehaajo posedujoči za bogastvo, ki so ga ustvarili milijoni pridnih delavskih rok.

Ethin Kristan.

Savičev pesimizem.

III.

Nekoga večera se je izprehajal po Ringu. Bil je zopet slabe volje. Pesimistični napadi so mu z izredno silo naskakovali dušo. V žepu je stiskal pesti, grizel je ustnice in premagovati se je moral, da ni zaplaval jeze.

Široki Ring je bil poln elegantnega ljudstva. Po vozni poti so drdale lahne kočije, javne in zasebne, tuintam se je pojavil jezeec v uniformi ali v gizdalinski civilni obleki, dreved in trotoar sta bila polna izprehajajočih se ljudi, možkih in ženskih. Ves high-life je bil tukaj. Pojavljali so se tudi tramvajski vozovi in omnibusi, a hitro so zopet izginjali, kakor bi tukaj ne bilo prostora za njihove gostje. Tramvaji in omnibusi so vozovi predmestja. Med pisano množico se je pokazoval semtertja delavec ali delavka in bilo je, kakor bi zagledali osat med rožami. Ljudje so se vrgibali takemu v teh krajih nenavadnemu bitju, kakor bi se ga bali, a delali so tako, kakor ne bi videli obnošene, priproste obleke.

Savič je opazoval vse in skrijal je z zobmi.

— He, drzna drhal! Kje bi bile vaše fine

obleke, vaše palače, vsa vaša razkošnost, da ni teh parijev... Nesramna, nesramna svojati! — Hodil je gorindol in dušil svojo jezo.

Naenkrat je zagledal dve dami, starejšo in mlajšo, obe jako dragocene in okusno oblečeni. Mlajša je bila izredna krasotica. Nekaj tako svežega in tako skrivnostnega je puhtelo od nje, da je bil Savič vse očaral. Bil mu je, kakor da je zagledal sliko katere je sanjal že v svojih otroških letih, pa jo je potem iskal, vedno v nadi, v gotovi nadi, da jo najde in da bo njegova.

Dobro je vedel, da še nikdar ni videl te ženske. In vendar mu je bila tako znana, kakor bi bila njegova sestra. Ko jo je srečal, jo je samo letoma pogledal, a videl je vse na njej. Vedel je, da ima jako svetle plave lase, ki se blešče kakor zlato, da ima globoke, modre oči, polne sijaja, jako fin, podolgast, aristokratski profil, tenke, male, krasno izrezane ustnice, rožčasta, mala usneša, da ji drhti fina, skoraj prosojna rdečica na mramornobem obrazu, da je visoka, kakor Juno... In nadalje vé, da jo obdaja nekaj kakor nevidna gloriola in da izhaja iz njenega te-

lesa — ali od njene duše? — skrivnostna struja, ki mu prodira v sree in ga sili, da misli nanjo.

Nehoté se je obrnil in stopal za ženskama. Bilo mu je, kakor bi neinkovalo naniz nekaj nezavednega, kar biva v njem. Analizirati ne more te tajnosti, a čuti jo, ker se ji ne more upreti. Čudna čuvstva so ga obvladala; kakor bi ga ločila omotica. Kadar je človek jako zaspan, pa so mu postale trepalnice težke in se mu spuščajo na oči, da vidi samo še fantastične, dožaste in višnjeve kolobarje, v katerih se svetijo zvezde in čudne rože, črna skoraj povsem enak obutek. Vse okrog njega izgublja prave oblike in se prikazuje v drugih obrisih in barvah.

Savič je vedel, da se mu godi nekaj čudnega. Bilo mu je, kakor bi plaval po svetu domišljije.

Ani ni bilo že enkrat tako — vse tako?

Nekateri ljudje imajo včasih take trenotke. Zdi se jim, kakor bi se nekaj zgodilo, ko se že doživeli, ne da bi mogli povedati, kdaj je bilo. Le to vedo, da je moralo biti davno — davno.

Savič je bilo, kakor bi bil moral pristopiti k neznani dami ter ji reči:

— Pojdi z menoj, saj se poznavam. Saj sva bila skupaj, v onem zlatem svetu, katerega se moram spomniti. Ali veš — takrat, takrat je bilo... Okrog naju so igrali zlate harpe in bi-

serne gosli in tajnostvene rože so cvetele v bajnem drhtenju. Najin je bil ves skrivnostni svet in ti si bila moja, moja. Ali veš?... —

Kako blazno!

In vendar je čutil to, čutil — in sree ga je bolelo, da je bilo vseokoli polno ljudi, da ni smel pristopiti k znani neznani krasotici ter jo ogovoriti, kakor bi bil hotel, kakor bi bil moral.

Ona je gotovo čutila, da ji sledi. Počasi je stopala s svojo spremljevalko, menda s svojo materjo; včasih je ilo, kakor bi se hotela ozreti, a se je premagovala.

Pred opero, na oglu Kärntnerree, sta se dami ustavili. Sedaj se je mlajša obrnila. Baš ta trenotek je Savič prišel mimo. Pogledal jo je — ona je pogledala njega. Njuni pogledi so se stopili, njeno lice je še bolj zveveto, v njenih očeh je nekaj zadrželo. Nasmehnila se je. On je vzdihnil globoko. Dami sta odšli, Savič je zbežal domov.

Ali ste že čitali fraze o prepolnem sreču?

Savič je preklinjal vse fraze. Iskal je besedo, s katero bi mogel označiti svoje duševno stanje. Preklicani pisatelji so že vse tako zasakali, da so vse besede izgubile svoj prvotni pomen, da ne učinkuje noben izraz več tako, kakor bimoral.

(Dalje prihodnjič.)

Slovincem v Ameriki.

Veliki politični dogodki zadnjih časov, povzročeni od svetovne vojne ali pa z njo v tesni zvezi, so pomaknili med drugimi pravico narodov, da sami odločujejo o svoji usodi, v ospredje. O tej pravici ni moglo biti z etničnega stališa nikdar dvoma; ne more pa dobiti drugega, kakor akademičnega pomena, dokler vladajo po svetu sistemi, ki dajejo dejansko vladam ali celo posameznikom vso premoč nad narodi.

Temelji teh protiljudskih sistemov so se pričeli tekati vojne, zlasti v njeni zadnji periodi. Rusija se je z mogočnim zamahom otresla carske despotije in s tem vsaj kulturni svet rešila ene najnevarnejših avtokratičnih sil. S svojo uspešno revolucijo je dobila ruska demokracija neprecenljiv pomen za demokratični razvoj vsega kulturnega sveta. Druge avtokracije so s padcem carizma izgubile najmočnejšo oporo; pomlajena Rusija se tako krepko reformira v napredni in svobodni smeri, da postaja vzor demokracijam vsega sveta. S tem pa postaja tudi sila, ki bo imela v nadaljnjem mednarodnem razvoju in zlasti pri sklepanju miru, ki mora zaključiti sedanjo vojno, neprecenljiv vpliv.

Nova Rusija je vsemu svetu naznanila svoje mirovne pogoje, ki odklanjajo vse aneksije, vse vojne odškodnine, povdarjajo pa pravico vsakega naroda, da sam odločuje o svoji usodi.

Klic ruske demokracije je že našel odmev. Predsednik Zedinjenih držav pravi v noti, v kateri naznanja Rusiji vojne cilje Amerike, da ne sme noben narod biti prisiljen, da bi živel pod vlado, katere sam ne mara.

Angleška vlada izjavlja, da je pripravljena revidirati pogodbe, ki so bile sklenjene med zavezniki pred rusko revolucijo. O teh pogodbah je znano, da so razpolagale z deželami in narodi brez obzira na njih voljo, in izjava angleške vlade kaže, da klešejo načela ruske demokracije pot med zavezniki.

Kadar dobiva pravica avtonomnega odločevanja narodov stvarno podlago in konkretno obliko, je pa dolžnost vsakega naroda, da pride sam s sabo na jasno o svojih ciljih in se pripravi, da predloži svoje zahteve tam, kjer se bo o njih odločevalo.

Ta dolžnost zadene tudi Slovence, zlasti pa v Ameriki živeče, ker imajo možnost, da govorijo o svoji usodi in o svojih namenih svobodno, kakor ne morejo v svoji domovini.

Z ozirom na to smatramo za svojo nalogo, da izrečemo jasno vprico svojih rojakov, vprico tistih, ki podpirajo enakopravnost vseh narodov in vprico vse javnosti, kaj smatramo za narodni cilj Slovencev. To dolžnost čutimo tembolj, ker spoznavamo, da je pravična rešitev mnogostevilnih narodnih problemov eden izmed važnih pogojev

za trajnost bodočega miru in ker je bilo zlasti nerešeno jugoslovansko in balkansko vprašanje med najodločilnejšimi povodi sedanje vojne. Rešitev tega vprašanja je torej logično potrebna, da se ne ponovi v še strašnejših oblikah sedanja svetovna katastrofa.

Slovenski narod, živeč na Kranjskem, Prihoraskem, Spodnjem Štajerskem in Koroškem, v manjših odlomkih na Ogrskem in Benečanskem, je etnološki del Jugoslovancev, katerim je prištevati še Hrvate, Srbe in Bolgare. Vprašanje, če so Jugoslovanci en narod ali štiri narodi, je znanstveno in se ne more politično rešiti. Dejstvo pa je to:

Jugoslovanci so po krvi in jeziku tako sorodni kakor enoten narod, ki se deli po narečjih; vendar pa je zgodovinska usoda določila posameznim delom ločen razvoj, iz katerega se je porodila tudi specifična plemenska zavest vsakega dela. Dočim ni med Jugoslovanci večje jezikovne razlike, kakor med nemškimi, italijanskimi in mnogimi drugimi dialekti, ima vendar vsak del svojo literaturo, svoje posebne kulturne barve, šege in tradicije.

Vpoštevajoč ta dejstva smatramo za edino uspešno rešitev slovenskega in sploh jugoslovanskega vprašanja v politični združitvi vseh jugoslovanskih delov, ki pa prepušča avtonomijo vsakemu delu v vseh rečeh, katere niso po svoji naravi vsem skupne.

REALIZACIJA TE IDEJE JE MOGOČA V POLITIČNI OBLIKI JUGOSLOVANSKE FEDERATIVNE REPUBLIKE, KI JO S TEM OZNAČUJEMO ZA SVOJ CILJ.

Zedinjenje Jugoslovancev se ne more uspešno izvršiti v nobeni sedaj obstoječih držav, ker so si njih interesi preveč nasprotni in ker ne bi bilo tako "zedinjenje" v bistvu nič drugega kakor aneksija. Problem se mora rešiti le z ustanovitvijo popolnoma nove tvorbe, v katero vstopijo vsi deli po svoji svobodni volji.

Jasno je, da ne more biti taka nova tvorba nič drugega kakor demokratična republika. Ustvarjanje nove monarhije v času, ko se rušijo stare, bi spravilo Jugoslovane v smešno žalostno nasprotje z duhom časa, z zmagojučo svetovno demokracijo in z njih lastnimi potrebami.

Razum federativne organizacije, katere zavaruje vsakemu delu toliko samostojnosti, da se mu ne bo treba bati nobenega centralističnega zatiranja ali pritiska drugih delov in ki prepušča bodoče tesnejše združenje naravnemu svobodnemu razvoju, zahtevamo v jugoslovanski republiki vse garancije ustavnega demokratičnega življenja, zlasti:

1. SPLOŠNO, ENAKO, TAJNO IN PROPORČNO VOLILNO PRAVICO BREZ OBZIRA NA SPOL ZA VSE POLITIČNE IN ADMINISTRATIVNE ZASTOPE;
2. NARODNI REFERENDUM IN INICIATIVO;
3. ODGOVORNOST VSEH JAVNIH FUNKCIONARJEV;
4. JAVNO IZVRŠEVANJE ZUNANJE POLITIKE;
5. POPOLNO ENAKOPRAVNOST VSEH DRŽAVLJANOV;
6. POPOLNO SVOBODO BESEDE IN TISKA;
7. POPOLNO SVOBODO POUKA IN VESTI;
8. NEVTRALNOST VSEH OBLASTI V RAZREDNIH BOJIH.

Izjavljamo, da smo pripravljeni za tako rešitev jugoslovanskega vprašanja delati po svojih najboljših močeh in pozivamo vse Slovence v Ameriki, ki se strinjajo z našimi načeli, da nas podpirajo pri tem delu, ki služi našemu narodu in mirnemu kulturnemu napredku vsega sveta.

V ta namen organiziramo vse naše časopise, ki je voljno vzprejeti in podpirati naš program, organiziramo vse naše podporne, politične in kulturne organizacije za skupno delo, in sicer po sledečem načinu:

1. Vsaka centralizirana organizacija voli po svoje dva zastopnika; vsako samostojno podporno, politično in kulturno društvo ter vsak slovenski list pa po enega zastopnika. Ti bodo potem skupno tvorili osrednji odbor, kateri se konstituira med seboj, vredi sredstva in delovanje in vse, kar je potrebno.

2. Organizacije in slovenski listi izven Chicaga, imenujejo svoje zastopnike.

To izjavo in program so soglasno sprejeli podpisani dne 29. junija 1917. v Chicagu, Ill.

JOHN VERDERBAR, FRANK KERŽE, IVAN MOLEK, JOŽE ZAVERTNIK st., ETBIN KRISTAN, LOUIS F. TRUGER, MARTIN V. KONDA, FRANK PETRICH, ALBIN H. SKUBIČ, RUDOLF SKALA, JOHN POKELŠEK, JOSIP BLIŠH, FILIP GODINA IN FRANK ŠAVS.

Jetika.

Leta 1903 je umrlo na Kranjskem 12.246 ljudi; od teh je umrlo za jetiko 1969 ljudi. To je veliko število, ki pridobi še večjo važnost, če se od gornje svote 12.246 odšteje 2390 ljudi, ki so bili stari nad 70 let in ki so gotovo umrli za drugimi boleznimi in ne za jetiko. Od 9856 ljudi, ki se niso bili stari 70 let, jih je torej umrlo okrog 20% od jetike. Kranjska dežela nima velikih mest in tudi tovarn je malo, dobrega zraka je povsod dovolj ali ljudstvo je ubogo, slabo se hrani in potem ni vajeno čuvati se pred boleznijo.

V velikih mestih ali obrtnih krajih so od stola mogoče večji, po 40, 50, da pri tkaletih, delavcih v kemijah, tovarnah, barvarjih, krojačih za velike konfekcije itd., pride od st. oslučajeve smrti devetdeset na jetiko. To so strašne številke in ni čuda, če se trudijo v novejši dobi vse civilizirane države, da bi širjenje te potuhnjene ali zato tembolj nevarne morilke človeštva zabranile in omejile. Sicer so uspehi doslej še kaj skromni in kakor prej umira vsako leto še vedno na tisoče in milijone človeških bitij za jetiko.

Sanatoriji, južno, toplo podnebje, izvrstna hrana in postrežba, — to so stvari, ki so pristopne le bogatini. Siromak, če oboli ne pojde takoj k zdravniku, ko bi mu bilo še lahko pomagati, in če bi tudi šel — le redko kdaj se more ravnati po njegovih nasvetih in si rešiti ter podaljšati življenje. Dela v tovarni, ali kakor težak na polju do zadnjega časa; če bi ne delal, bi morda res ne umrl za jetiko, pač pa od gladi. Ravno tako težko je pomagati šivilji k zopetnemu zdravlju; morala bi imeti dobro, sočno hrano, mnogo mleka, mesa, jajec itd., ali nima mnogokrat niti krompirja. Žalostno pa je pri jetiki tudi to, da človek ni le sam izgubljen, ampak da je tudi drugim vedno nevarnost. Če so starši jetični, ne morejo biti zdravi otroci, in kolikorkrat okuži en član vso družino, žena moža in otroke, brat setro itd.

Opasnost jetike je glavno v njeni lahki nalezljivosti. Zato se more uspešno bojovati proti jetiki le na ta način, da se skuša kolikor mogoče

preprečiti možnost okuženja. Ne samo, da so v velikih mestih stanovanja prenapolnjena, tudi po deželi spi v eni sobi po šest, deset in več oseb. Tudi tam so kraji, kjer se za vole in krave primerno bolj skrbi, kakor za otroke. Otroci spe po trije, štirje na starem vlažnem slamniku, ki se vsako leto niti enkrat ne prenovi, živini se pač skrbi za svežo steljo, da bi ne bilo škode. Konjenti se gospodar ne bo upal dati plesnivo seno, otroci pa se z mirno vestjo hranijo s starimi, izprijenimi živili. Za konje in celo prašiče skrbi kmet, da se okopajo, okračajo in umijejo, sam in njegova družina pa se morda od rojstva še ni pošteno okopala in umila v vodi in se ne bo. In tudi tukaj velja, kakor povsod: Čistota pol zdravlja!

Pa da se ne bo mislilo, da vladajo samo na kmetih taka načela! O ne! Tudi v mestih se bolj skrbi za obliko, da bi se ne pomazala, kakor pa za telo, da bi ostalo zdravo in trdno. Tista soba, ki je najbolj prostorna, solnena in svetla, se določi za tuje ljudi, za posete, vizite, obiske, otroci pa spe v vlažni kamri, kamor solnce nikoli ne pojsije. Če pridejo gosti, jih počasti gospa popoldne s sladkimi tortami, likerji, zakuski in čajem, gospod s finimi smokami in posebno kapljico, zvečer pa dobe otroci krompir v oblikih in vodo. Tak je red in tako se spodobijo. Zdravo sicer ni, ali zato je nobel.

Potem se pa čudijo, da je toliko bledih deklet in da fantje okrog dvajsetih let najraje umirajo, kadar bi imeli šele začeti živeti.

Ali dosti o tem!

Jetika spada med bolezni, ki jih povzročujejo mikroorganizmi, katere imenujemo baceile in jih je našel leta 1882. profesor Koch. To so mali stebriči, dolgi od 0.002—0.005 mm. Najlaglje se razvijajo pri toplini 37—38 C, torej pri toplini človeškega telesa. Če tudi pri nižji toplini — pod 30 C — ne rastejo, vendar ne zavrejo in obdrže svojo nalezljivost. Pod daljšim vplivom topline od 100 C se uničijo.

Bacili, ki so se naselili v pljučih, povzročijo tu

ozko omejena gnojna mesta v velikosti prosa, barve porzno sive, takozvane tuberkle. Pri daljši dobi boleznih prihajajo posamezna poleg sebe se nahajajoča mesta v celoto in stvarjajo več ali manj razširjene infiltrate, otekline v velikosti bobna, oreha itd.

Ako promatramo tuberkel pod drobnogledom, se nam kaže kakor skupina mnogih malih stanic, med katerimi se nahajajo tu in tam večje stanice. Ker nimajo tuberkli hranljivih žilic in tudi sami produkti bacilov podpirajo gnulobo, se tuberkli hitro razpadajo in se spreminjajo v jajčasto žolto, sirasto tvarino. Ako je v pljučih več takih mest blizo sebe, nastanejo večje votline, tako imenovane kaverne, velike kakor pest in celo večje.

Osobito važno pa je, da večkrat taki sirasti in filtrati ne razpadejo, ampak zapne in se zaceplijo. Posebno ljudje, ki se takoj, ko so opazili svojo bolezen, skrbno ogibajo vsem škodljivim vplivom, se dobro hranijo, skrbijo za čist zrak, se na ta način v mnogih slučajih popolnoma ozdravijo.

Poleg direktne poti bacilov skozi usta v pluča se nalezijo jetika tudi indirektno, da pridejo bacili v želodec in čreva in od tam s krvjo v pluča. Pljunek jetičnega človeka je plavni pramen nalezljivosti. Pljunek, ki obsega baceile, se posuši, dvigne se s prahom v zrak in pride na ta način do pluć zdravih ljudi in njih okuži. Zrak pa, ki ga bolniki izdihavajo, nima bacilov. Prah v stanovanjih, ki niso zadostno čiščeni, v gostilnah, kavarnah, cerkvah, kolodvorih, uradih, cestah itd., sploh vseh mest, kjer se mnogo pljuva po tleh, je okužen. Osobito bolniki naj bi imeli toliko obzira do svojih bližnjih in naj bi ne pljuvali povsod, kjer čutijo tla pod nogami. Pljuvalniki naj ne bodo napolnjeni s peskom ali žaganjem, ampak z vodo in naj se vsak dan očistijo.

Tudi jetična živina, govedo in prešiči so nevarni ljudskemu zdravlju. Dokazalo se je, da ob-

sega mleko jetičnih krav v 55% tuberkulozne baceile, zato naj se osobito otrokom daje samo kuhano mleko.

Da je nalezljivost pri raznih ljudeh različna, je dokazana stvar. Slabotni ljudje, ljudje, ki so preobčutljivi s težkim, njihovim silam neprimeranim delom, taji, ki so že od mladega slabo hranjeni ali trpe na kakšni drugi bolezni, dobe lažje in prej jetiko, kakor zdravi in močni. Po novejšem mnenju večine zdravnikov jetika ni dedična. Pač pa so ljudje, katerih starši so bolehal od jetike, tej bolezni bolj izpostavljeni, kar je pač razumljivo, ker je nevarnost okuženja večja. Če tudi obole taki ljudje še le okrog dvajsetega do petinidesetega leta, ko so njihovi starši morda že davno mrtvi, vendar to ne dokazuje, da otroci jetike niso nalezili od njih, ker nosi človek kal bolezni lahko deset in več let s seboj, predno nastanejo okoliščine, v katerih se basili razvijejo in razširijo. Nekateri stanovi so jetiki bolj podvrženi, kakor drugi, tako umira od sto slučajev 48.4 ljudi učenih stanov, — barvarjev, čevljarjev 22.5, kmetov pa le 6 od sto.

Posebna zdravila za jetiko ni. Najboljša cesta do zdravlja je okrepčanje vsega organizma, dobra hrana, glavno mnogo mleka, potem dober, čist zrak, primerni izprehodi, brezskrbno življenje in malo dela. Na Kranjskem umira jako mnogo dijakov, ravno, ko obetajo največ, ko so napravili maturo ali pa so prva leta na visokih šolah. V takih slučajih so osobito starši sami krivi. Sin ali hči morda nima veliko talenta za študije, slabo se uči in težko, starši silijo in priganjajo, mladi človek se preveč trudi, ne odpočije se in ne naspi, poleg tega nima morda zadostne hrane, kaj potem čuda, če jim za par let umrje, ravno ko se življenje še le začne? Bolje bi bilo, da bi vzeli svojega otroka, ko je bil slaboten, za eno leto domov, da bi se pokrepčal. To ni taka nesreča, če dovrši gimnazijo ali pripravnico leto pozneje, kakor če jim umrje, ko je napravil vse izpite in ko največ obeta.

Zdravstvena služba na morju.

Če pomeni vojna najstrašnejše uničevanje, ki si ga je človek mogoč izmisliti, uničevanje, pri katerem tekmuje človek z razdevajočimi silami prirode in jih izkluša prekosit, je vendar sedanje civilizirano človeštvo toliko različno od divjaškega, da priznava za opravičeno le tisto uničevanje, ki ga zahtevajo vojni cilji, obseja pa vsako z ozirom na te cilje nepotrebno okrutnost in vsako tako uničevanje.

Seveda je tudi s to rečjo tako, kakor se z marsikatero drugo, da je namreč v praksi precej drugačna kakor v teoriji. Vsakdanja izkušnja nam kaže tudi v sedanji vojni danna dan okrutnosti in vandalizem, ki ne izvira iz vojne potrebe, ampak iz surovosti, krvoločnosti, maščevalnosti in iz tiste pijanosti, ki jo povzroča krvavo roko delstvo samo na sebi.

Vse te nezakonitosti, ki delajo vojno še groznejšo, nego je že itak brez nje, pa spadajo seveda na poseben list. Zakonito je med nekdanjimi in sedanjimi vojnami vendar neka razlika. Včasih se je kratkomalo vse pobilo, kar se je dalo pobiti; zmagovalce je enostavno skušal popolnoma uničiti sovražnika. Tako je bilo vojvščakovo življenje sploh brez cene, in s tem je bila v zvezi tudi brezbržnost za ranjene.

Dandanašnji je sanitetna služba važna panoga vsake vojske in medicinski in kirurški znatnosti se je zahvaliti, da ne uničuje moderna voj-

na narodov še v veliko strašnejši meri, nego jih itak pokončava.

O zdravstveni pomoči pri vojskah na kopnem je občinstvo še precej poučeno. Veliko manj je znano o tem oddelku pri mornarici. To je zlasti v sedanji vojni precej razumljivo; ne le da se vodi več na suhem, kakor na morju; tudi vsa poročila se sučejo večinoma o bitkah na suhem, o življenju v zakopih, skratka o tem, kar je v zvezi z armado. O mornarici in nje napravah je v splošnem čitati le malo kaj. To ima svoj vzrok ponajveč v tem, ker se vrši delo mornarice na tujih morjih in ker so poročila o spopadih na morju podvržena veliko strožji cenzuri.

V vsaki vojni, naj se vodi na kopnem ali na morju, pa je zdravniško delovanje prav posebnega pomena. Tudi glede na to točko se kaj malo izve o mornarici.

Ranitve pri pomorskih bitkah so v vseh slučajih veliko težje, kakor pri bojih na kopnem, kjer gre ponavadi za rane krogelj, največ od puškinih strelcev. Te rane niso v splošnem preveč nevarne. Celo pri streljih v glavo, v oprse ali spodnje telo je opaziti v številnih slučajih popolno ozdravljenje, in večkrat ni treba nikakršnih operacij. Celo poškodbe v sled granat in šrapnelov niso tako težke, kakor v pomorskih bitkah. Da se razbije z jeklom okovan morsk velikan, je treba velikanskih topov in temu primernih izstrel-

kov, kakršnih pri armadah na suhem ni opaziti.

Na bojnih ladjah je redkokdaj opaziti gnojenje ran. Za majhne povzročitelje bolezni, baceile, ni na bojnih ladjah pravega prostora. Na krovu se vrši stalno in neprestano čiščenje in to ne dovoljuje življenja različnim bacilom, katere je opaziti na kopnem. V sled tega je tudi videti, da ne doživimo pri ranjenih na bojnih ladjah slučajev Tetanusa ali krča v sled ran, katerega povzroča nesnaga zemlje in konjsko blato.

Tudi druge bolezni so na ladjah povsem drugačne, kakor na suhem. Legar, kolera in driska so na bojnih ladjah prav redki gosti. To ni prav nič presenetljivo, če se pomisli, da nimajo povzročitelji teh bolezni na ladjah nikakršnih življenjskih pogojev. Železo ne daje enake hrane kakor zemlja in prah iz enakih vzrokov se redko pojavi mizlica, o kateri se je v zadnjem času dokazalo, da jo prenašajo uši in drugi mrčes, ki tvorijo veliko nadlogo za armade, nahajajoče se v strelskih zakopih, v neposredni bližini vlažne zemlje. Dasiiravno so čete na suhem po predpisih navajene na vzorno čistost, je vendar opaziti neprestane bolezni, baš iz tega vzroka. Zakaj natura se ne ravna po predpisih.

Posadka bojnih ladij je popolnoma prosta slinini nadlog. Prav tako kakor bacili ne najde niti mrčes ugodnih tal na bojnih ladjah. Nasprot-

no pa je najti na bojnih ladjah druge bolezni, ki zaslužijo posebno pozornost od zdravstvenih oblasti: Škrobut in nevrastenija.

V prejšnjih časih je bil škrobut zelo nevarna bolezen ter je veljal naravnost za morilec ladijskih posadk. Na jadrnicah je bilo prav do zadnjega časa običajno, da je zbolelo na tej bolezni včasih vse moštvo, če je trajalo potovanje dalj časa ter je izostalo preskrbovanje s svežimi živili. V prejšnjih časih se je rabil za take ladje izraz "plavajoče krste," in sicer po vsej pravici. Še žive sinove očetov, ki so se udeležili takih strašnih potovanj. Šele z uporabo iznajdb zadnjega časa je bilo mogoče odstraniti z ladij to strašno bolezen. K temu je pripomoglo pospeševanje potovanja, nadalje konzerviranje mesa in sočrva ter hladilnice, v sled česar je postal škrobut pri mornarjih zelo redka bolezen.

Drugača pa je stvar z nekaterimi živčnimi boleznimi, med katerimi je imenovati nevrastenija. Na krovu železne ladje vlada ropot, katerega je na dolgo težko prenašati. Celo poohi je komaj najti mirno uro. Na duceate strojev je neprestano na delu in trajno se tresejo stropi in stene. Poleg tega pa se vrši strašno delo velikanskih topov, pri katerih mora imeti moštvo posebno dobre živce.

(Konec na 4. strani).

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in urednik: —

Jugoslavenska delavska tiskarna družba
v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglašje po dogovoru. Pri spremembi
bivališča je poleg novega naznani
tudi stari naslov.Glasilo slovenske organizacije Jugosl.
v Ameriki.Vse priobete glede nerednega pošiljanja
in drugih nerednosti, je pošiljati
predsedniku družbeFr. Udovich, 1844 S. Racine Ave.
Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workers' Publishing Company
Chicago, Illinois.Subscription rates: United States and
Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half
year. Foreign countries \$2.50 a year,
\$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

408 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

DISERTACIJA O BIFSTEKU.

Neki nemški list zatrjuje, da še ni dolgo, odkar je izšla v Ameriki doktorska disertacija z naslovom "O najboljšem načinu pripravljanja bifstea!" Resnica je sicer, da so pojmi o višini vseučiliške naobrazbe v posameznih deželah različni; toda smelo lahko trdimo, da ni tako disertacija v Evropi še nikoli dobila doktorske diplome in je ne bo. Čuditi se pa tudi ne smemo, ako smatramo v Ameriki, deželi ženskih pravic, obširen recept o bifstoku za učenjaško delo.

Tako govori nemški list, kateremu moramo seveda prepustiti odgovornost za njegovo trditve. Disertacija je spis, ki ga mora vseučiliški dijak po dovršenih izpitih sestaviti, da dobi akademski naslov doktorja. Gotovo imamo v Ameriki tudi še visoke šole, ki ne dosega niti take znanstvene stopnje, kakršno imajo v Evropi srednje šole, gimnazije in realke. Popolnoma nemogoče torej naposled ne bi bilo, da gradira kakšen dijak s spisom o bifstoku.

Ali treba je prevdariti, da naslov ne pomeni vsega. Tudi pod takim zaglavjem bi bil lahko spis prave znanstvene vrednosti. Zdi se pa vendar bolj, da se hoče nemški časopis le norčevati iz ameriške višine šolstva.

Da bi bilo to zasmehovanje popolnoma opravičeno, se ne more trditi. Veliko kritičnega se lahko pove o ameriški izobrazbi; ne sme se pa prezreti, da imamo v deželi tudi učne zavode, ki stojijo nedvomno na višini svojega časa.

Ampak podobno je tudi v drugih deželah. Nemčija sama nima izključno pravednih šol in v nekaterih rečeh bi se tudi Evropa lahko kaj naučila od Amerike. Nacionalni napač, ki misli, da je le v lastni deželi vse zlato, drugod pa vse blato, ni nikakršen dokaz visoke kulture, ampak znamenje majhnega duha. Pri tem je vseeno, če se kaže taka prevzetnost v Ameriki ali pa v Nemčiji.

Železnica Baltimore & Ohio železniška družba je nastavila pod pretvezo, da primanjkuje delavcev, 13 zamork kot delavce na progi. Zamorke zdaj pokladajo železniške prage, vihte težka kladiva in zabijajo žrebce.

Unija kovinskih rudarskih delavcev v Butte, Mont., je sprejela resolucijo, v kateri poziva vlado Združenih držav, da prevzame vodstvo vseh rudnikov v buttskem distriktu.

Po poročilu rezervne banke se je denar v prometu v Združenih državah od 1. junija 1916 do 1. junija 1917 pomnožil od \$3,480,000 na \$4,742,000. Na vsakega prebivalca v Združenih državah je odpadlo v letu 1914 \$34.25, v letu 1917 pa \$45.86.

Poprečno! To se pravi: Za ogromno večino prebivalstva na papirju.

Iz Združenih držav so izvozili v 34 mesecih skoraj en milijon konj in nad četrto milijona mul. V okroglih številkah je bil izvoz sledeč: 920 tisoč konj in 330,000 mul. Konje cenijo na \$194,000,000 — mule pa na \$66,000,000.

Zdravstvena služba na morju.

(Konec s 3. strani.)

Izkušnja uči, da se mlajših mornarjev ne priporoča živene bolezni v toliko meri. Vselej tega se sprejema starejša moštvo, predvsem častniki, v druge oddelke iste službe preprediti razširjenja nevarstev ali živčnih bolezni na bojnih ladjah.

Se veliko teže kakor na suhem je skrbeti v pomorski bitki za ranjene in obolele. Pri armadah na kopnem se nahaja prva zdravniška pomoč v neposredni bližini bojne črte. Iz provizoričnih postojank prihajajo bolniki v večje bolnišnice, nahajajoče se v večji oddaljenosti od bojne črte. Tam se izvrše vse potrebne operacije, in potem se prevedo ranjeni v takozvane etapne lazarete.

Drugače pa je s preskrbo ranjenih v pomorski bitki. V zgodovinskem pomenu je sanitetna služba na morju še mlada. Prvo lazaretno ladjo so rabili Angleži leta 1856. v istočni Aziji. V prejšnjih časih je bilo pri pomorskih spopadih mogoče storiti le malo za ranjene, vsled pomorskega spopada. Zgodilo se je celo, da je bojujoče se moštvo vrglo preko krova ranjene tovariše, ki so bili nesposobni za nadaljni boj.

Na krovu ladij je bilo komaj najti prostor, ki bi dajal zadostno varnost za ranjene in zdravniške proti toči velikih izstrelkov; ki so padali na ladjo vsak trenutek. Zdravniki in njih pomočniki so bili na bojnih ladjah v najozjem stiku z bojevniki. V sedanjem času se skuša odpraviti to pomanjkljivost na ta način, da se prevedo ranjeni z največjo naglico v poseben za to pripravljen oddelek na ladiji. Pomožni obvezovalni prostor se nahaja v vsakem slučaju na krovu, v neposredni bližini topov. Sanitetno moštvo je na mestu, vendar pa je moštvo sploh izurjeno in izvežbano za ta posel prve pomoči.

Glavno obvezališče se nahaja na srednjem krovu. Ranjeni se spravijo na srednji krov, kjer

se nahaja lazaret. Tam ostanejo le toliko časa, da se izvrše najnujnejše operacije, ki so potrebne za ohranitev življenja; dokler ne prevzame bolnikov posebna lazaretna ladja. Prenajanje ranjenih z bojnega pozorišča v la lazaret srednjega krova je posebno težavna stvar. Na suhem se opravlja to delo v takem slučaju ponavadi le v vodoravni legi. Na bojnih ladjah pa je treba spraviti ranjene v srednji krov po vseh mogočih ovinkih, ki se nahajajo na ladjah, po ozkih stopnicah, koridorjih itd. Kadar se nahajajo enkrat ranjeni vojaki v lazaretu srednjega krova, se izvrše potrebne operacije ter skušajo spraviti z ladje vse ranjene. Ladja je namreč zmožna za nadaljni boj šele tedaj, kadar so oddani vsi ranjeni.

Lazaretne in druge pomožne ladje se označujejo s posebnimi znaki, katere je videti na veliko razdaljo. Te ladje spremljajo brodogoje pod zastavo Rdečega križa. Lazaretne ali transportne ladje so majhni parniki z nekako 50 do 70 posteljami, dočim so večje popolne bolnišnice, vsebujejo nekako 300 postelj. Nemška mornarica ima na primer na razpolago šest takih ladij. Zgrajene so s soglasno z vsemi modernimi zahtevami ter potrebnimi prostori za moštvo in zdravilke.

Kakor nam kažejo poročila, pa tudi te ladje niso popolnoma varne. Baš zadnji čas je bilo nekoliko bolniških ladij potopljenih — kljub vsem mednarodnim pogodbam.

Vzlic vsem humanitarnim napravam in pripravam ostane vojna vendar grozna reč in prave kulture, vredne človeštva, si ne moremo misliti, dokler se svet popolnoma ne otrese te more. Ali do tega vodi le ena pot, to je boj za socializem. Noben boj proti vojni ne more biti resen, če ne gre za tem, da se odpravijo razlogi vojne. Zato pa je treba ustvariti razmere, v katerih ne bo več vzrokov za vojno.

Pesem o dobrodelnosti.

Nikjer ne evete kapitalistična hmnvščina tako bujno kakor ravno v Ameriki. Sleparska meščanska demagogija si je tukaj nadela dobrodelno krinko, in s to maskarado misli za nos voditi ljudi, ki sodijo bolj po površni sliki, nego da bi posegali v globočino. Kapitalističnim eiganom je v javnosti vedno na jeziku dobrodelnost in reveži, dasiravno ni pod solncem klike, ki bi bila v resnici bolj medobrodela, kakor je današnja roparska družba, ki bi v sedanjem družabnem redu rada izpremenila le to, kar bi se za njen sigurnejši obstanek moglo nadomestiti z institucijami iz srednjega veka.

Razumne se, da se ne bomo s kapitalisti nikdar razumeli o socialnem vprašanju, pozak nasprotja med nami in njimi se ne tleejo posameznih pojavov, metode in taktike. Razlike so bistvene, različni so temelji, na katerih stojimo, različni so cilji, za katere se bojujemo. Kapitalisti in njihovi meščanski mešetarji hočejo ohraniti podlago sedanjega družabnega reda, mi hočemo ustvariti novo družbo. Zanje je večno veljaven zakon, da morajo biti na svetu reveži in bogatini; mi hočemo doseči razmere, iz katerih izgine revščina. Za nas je socializem znanost, ki mora preiskati vzroke bede, neizobrazbe in gorja. Mi hočemo izvedeti resnico; oni žele v delavskih vrstah nevednost.

Najmočnejša in vedno sigurna ščita kapitalizma sta: Vera in denar. Kapitalisti vsega sveta se drže s poglavarjem rimsko-katoliške sekte v prijateljskem objemu. Papeži seveda radi svojim lojalnim kolegom, ki še niso svetniki na tem svetu, narede protiuslugo, in zato so različni papeži izdajali svoje enciklike, v katerih namigujejo ponižnost napram kapitalistom.

No, papež Lev XIII., katerega nekateri navneži smatrajo za delavskega papeža, — je v svoji encikliki "Rerum novarum" povedal, kako ima cerkev presojati socialno vprašanje. "Delavec naj se zadovolji s tem, da je delavec, poslušen naj bo svojemu gospodarju in naj bolj misli na drugi

svet, kakor na to solzno dolino. Gospodar pa naj ne pozabi, da je navsezadnje tudi delavec človek, pa naj bo usmiljen z njim." In zdaj mu pojo to pesem usmiljenja, da nas že bole ušesa od te zlagane melodije.

Zavedno delavstvo se jim bo za vse to usmiljenje prav lepo zahvalilo. Naš cilj je družba, v kateri sploh ni treba tega bajeslovnega usmiljenja, za katerega hrbtom se skriva današnja na tavinah in ropu zgrajena kapitalistična družba. Vse to slavljenje in opevanje usmiljenje ne obstoja tolike za ljudstvo, kakor za ljudi, ki potrebujejo revščino in reveže, zato da bi z drobtinami, katere jim dajejo, odvrnili ljudstvo od spoznanja, da je opeharjeno ne za drobtine, ampak za bogastva.

Izkoriščanje in dobrodelnost sta dvojčka, ki ju pozna zavedno delavstvo že predobro. Največji zatiralci so navadno veliki filantropi in prijatelji "svojih" delavcev. Tekom leta izprešajo milijone iz njih kosti in krvi, nazadnje pa, da se ne pozabi njihovo ime, vržejo nekaj dolarjev za kakšno kriščevo ustanovo, in stvar je zopet lepo pri kraju, ter se drugi dan zopet začne iznova. To, kar zahtevamo mi, je pravica, ne pa miloščina. V tem boju seveda ne bomo nikdar našli kapitalistov in meščanskih reformatorjev. Zakaj v družbi, v kateri bi veljala enakopravnost, v kateri bi vsakdo s svojim delom lahko prišel do blagostanja, v kateri ne bi bilo beračev in revežev — v taki družbi ne bi bilo prostora za kapitalistični in meščanski napač, za kapitalistično gospodarnost in za filantropsko usmiljenje. Vsa kapitalistična blagodušnost, vsa njihova ljubezen do revežev ni nič drugega, kakor sredstvo, da si ohranijo in utrdijo vladlo. Miloščina, odpadki od bogatstva obložene mize, od katere so odgnani prav tisti, ki so jo pogrnili, naj povečajo med ljudstvom čut odvisnosti od svojih "dobrotnikov," čut lastne slabosti, naj uničijo voljo do pravice: skratka naj pomagajo raztegniti sedanje razmere na večnost.

DO ZADNJE KAPLJE KRV...

(Konec s 1. strani.)

šče, igra hazardno igro. Kajti ako jo misli dobiti, se ne more zanašati na to, kar se lahko pošteno izračuna, temveč — kakor kvartač — na srečen slučaj ali pa na kakšno sleparijo.

Razumljivo pa je stališče berlinske vlade vendar. Tri leta se Nemčija bojuje. Ljudstvo je izčrpano, da ni skoraj nikesar več izmolsti iz nje. Bajka, da se Nemčija le brani in da se bojuje za svoj ostanek, se je že davno razpršila. Kdo naj bi bil še verjel v obrambo, ko so stale nemške čete globoko na Francoskem, ko so zasedle skoraj vso Betlgijo, vso Poljsko, Srbijo, Rumunijo?

Bilo je treba nove tolažbe za narod, da se vnovič položi na žrtvenik. Tedaj se mu je obljubovalo nezasišano blagostanje po vojni. Zaveznički bodo premagani in bodo morali plačati tako vojno odškodnino, da bodo ne le vse izgube povrnjene, ampak da se razlije ogromno bogastvo po vsej deželi.

Kako naj ravno ta vlada sedaj izjavi, da ne zahteva ničesar? Kako naj reče kaj takega brez strahu, da vstane ves narod zoper njo in vpraša, zakaj in čemu je tri leta prelival kri? Ali se ni bati, da poruši srd prevarjenega ljudstva razum vlade še marsikaj drugega? Sam kajzerjev prestol, vsa dinastija pride lahko v nevarnost. A treba se je spomniti, da ni nemška vlada vlada nemškega naroda, temveč vlada Viljema II. in hohenzollernske familije.

Za Nemčijo in njeno ljudstvo seveda ne bi moglo biti nič pametnejšega, kakor da se sklene mir, kakor ga naglašajo ruski socialisti. Kajti čimdalje se vojna nadaljuje, tem večje postanejo žrtve, a tem večja tudi nevarnost eventualnih iz-

gub, na katere se ne more misliti naprej.

Toda še nekaj drugoč postane tem verjetnejše, čim dalje traje vojna. Ako se vlada danes boji majhne revolucije, lahko prinese čas večjo in celo prav veliko revolucijo, v kateri utone vse, kar bi kajzer in Bethmann Hollweg rada rešila.

Kancelarjeva izjava o potrebi, da se vojna nadaljuje do konca, izgleda zelo junaška. In vendar izvirja iz strahu. Bojazen vpliva na kajzerja in na njegove svetovalece kakor na igralca, ki je dobival in dobival, pa se mu je sreča obrnila. Izguba tega, kar je že priigral, se mu zdi kakor njegova lastna izguba. Poleg ga pa mrti slutnja, da bi naposled lahko izgubil še kaj svojega. Da se to ne bi zgodilo, se mu vidi nadvse nujno, da ohrani dobiček in da še kaj priigra.

Tako igra sedaj kajzer. In čimdalje traje igra, tem praznovetnejši postaja. Bog mora liti na njegovi strani! Če ga je za nekaj časa zavistil, ga mora prisiliti, da se vrne. Morda je sam napravil kakšne napake, ko se je ločil od ljudi, ki so ga od začetka gnali v strujo brezobzirnosti in v hazard. Zato kliče sedaj Tirpitz, očeta neusmiljenega podmorskega vojskovanja in prijatelja aneksijskega nazaj. Z osebnimi izpremembam hoče povzdigniti svoj pogum in z brezobzirnostjo misli ustrašiti nasprotnike. Za stvarni položaj pa postaja od dne do dne bolj slep.

Stari pregovor: Kogar hočejo bogovi pogubiti, ga zaslepe.

Viljem misli, da služi s svojim zaletavanjem v zid veličini svoje dinastije in sijaju svoje krone. V resnici služi mnogi večji stvari, ki pomeni njegov pogin: Kajzerska trimoglavost pospešuje revolucijo in jo sčasoma napravi neizogibno.

Vlada in kapitalizem.

Ameriška vlada ima sedaj priliko, da sama spozna značaj kapitalizma, o katerem je doslej prav malo vedela. Vojna spravlja posamezne vladne oddelke veliko bolj v stike s kapitalisti, nego so jih imeli prej; potrebe za vojno in mornarico so ogromne in ne prenehoma se množe naročila. A čim več jih je, tem nesrečnejši postajajo kapitalisti a svojimi zahtevami.

Pri tem ni nobene izjeme. Premog in petrolej, baker in železo, cement in jeklo, vse je le sredstvo izkoriščanja. Polagoma prihajajo vladni tajniki sami do spoznanja, da je nemogoče plačevati take cene, kakršne zahtevajo korporacije, kajti sicer bi morale vse Zedinjene države delati le za profit teh kapitalistov.

Mornariški tajnik Daniels je imel priliko spoznati patriotizem premogovniških magnatov, ki zahtevajo za premog za ladje take cene, da se zdi Danielsu njih dobiček še vedno dosti velik, če jim plača 75 odstotkov od svoje, ki jo zahtevajo.

Bakreni kralji zahtevajo od ameriške vlade po 25 centov, od zavzemskih vlad pa po 38 centov za funt bakra.

Tako je z vsemi računl, in tudi vladi sami mora postati jasno, da gledajo kapitalisti z drugalnimi očmi na vojno kakor Wilson, sodeč po njegovih govorih in manifestih. Wilson pravi, da se bojujemo za demokracijo; kapitalisti mislijo le na svoje profite in hočejo, da se tudi Amerika bojuje zanje.

Pri tem je treba pomisliti, da je to šele začetek. Če so trdili že sedaj tako nesramni, kaj bo šele pozneje, če se vojna zavleče in postane vprašanje tega ali onega materiala pereče?

Baker in Daniels nimata nobene kontrole nad premogom, nad bakrom, nad železom, jeklom i. t. d. Kaj bosta mogla reči, če pridejo gospodje kapitalisti sredi vojne s trditvijo, da se je produkcija otežala, da potrebujejo nove stroje, da se je to in ono izpridilo, izgubilo, da torej ne morejo več izhajati s starimi cenami? Kaj, če

pridejo z vijakom ravno v takem trenutku, ko bi bila dodaja morda odločilna za uspeh na bojišču ali na morju?

Po sedanjem nastopanju gospodov veleizkoriščevalcev se pač vse lahko pričakuje. In če se vlada ne zavaruje v pravem času, jim bo pozneje lahko izročena na milost in nemilost.

Edino zanesljivo zavarovanje zoper tako nevarnost je pa nacionaliziranje industrij. Čim prej se izvrši, tem lažji bo ta proces in tem boljše bo.

Ako vidi vlada, kako brezobzirno nastopajo oderuhi napram njej, si lahko mislijo, kako drzni so šele napram delavstvu. Morda ji to vendar nekoliko odpre oči, pa bo razumela, da ni objest, ki goni delavce v boje in štrajke, ampak da jih kapitalizem izsiljuje.

To se pa tudi med vojno ne bo prenehalo. Vlada naj se ne da slepiti z lepimi Gompersovimi besedami, s katerimi obljubljuje "svet mir med razredi", dokler traja vojna. Tak mir ni odvilen le od delavcev. Če kapitalisti odtrajo, se morajo delavci braniti. In kapitalisti bodo odirali, ker je to v naruri kapitalizma.

Nimamo li štrajkov sedaj, kljub vsem Gompersovim izjavam? Inamo jih, ker se širijo razmere, v katerih ne more delavci več človeško živeti. Take razmere kratkoročno silijo na boj, pa če bi pisal Gompers svoje izjave z zlatimi črkami na baržun.

Tudi to situacijo bi pa vendar lahko zboljšala z nacionaliziranjem industrij. Ako bi dobra organizacija produkcije in distribucije potlačila draginjo nazaj, ne bi bilo treba delavstvu povisati svojih zahtev tako, kakor jih mora povisavati sedaj. Že to bi odpravilo mnogo vzrokov za boje. Obenem bi pa nacionalizirana industrija lahko plačevala boljše mezde in bi imela blago vendar ceneje, kakor če se kupuje od privatnih korporacij.

V vsakem oziru bi bila torej vlada in ljudstvo na boljšem. Le odločnosti je treba in pravočasno se morajo izvršiti potrebni ukrepi.

Vladno zavarovanje.

Ameriška vlada hoče zavarovati svoje vojake in mornarje in je izdelala v tem zmislu zakonski načrt, ki bo predložen kongresu, da sklepa o njem. Ne poznamo še podrobnosti te predloge, toda misel sama na sebi se mora na vsak način odobravati. Sicer dajejo tudi druge države svojim na vojni poabljenim vojakom in družinam ubitih nekakšne odškodnine; toda večinoma so to take malenkosti, da je mož, ki dobi "invalidno penzijo", s tistimi vinarji prav zaprav le ponižan. Če misli ameriška vlada ustanoviti zavarovanje, tedaj je upati, da bodo žrtve vojne dobivale res pošteno odškodnino.

Vlada je najprej vprašala privatne družbe, če ne bi prevzele tega zavarovanja. Toda odgovorile so, da ne. Pravi, da jim ni jasen način tega zavarovanja in da je bolje, če ga izvede vlada sama.

Človek bi se čudil. Zavarovalne družbe preže na vsako kupčijo kakor hudič na grešno dušo. Skoroj da bi se moral človek zavarovati zoper zavarovalne družbe, ki mu hočejo zavarovati vse, kar je mogoče in kar je nemogoče; življenje, hišo, pohištvo, knjige, polje, vrt, kokoši — zopet smrt, točo, ogenj, povočenj, skratka zoper vse, kar si je mogoče izmisliti. Tukaj bi imelo priliko, da zavarujejo milijon ljudi brez izdatkov za oglašje, cirkularje, agente i. t. d., pa nečajo. Vso to ogromno kupčijo rajši prepusti Zedinjenim državam.

Recite še, da gredo zavarovalne družbe le za profitom in da niso patriotične! No, družbe gotovo ne bi izpustile kupčije, če bi vedele, da bo res — kupčija. Toda kaj vzeti za neseljivo podlago, na kateri bi se mogel izračunati profit? Takega zavarovanja še ni; statistika mrtvih in ranjenih bo šele po vojni tako znano, da bo mogoče na njeni podlagi nekoliko kalkulirati. A tudi tedaj še ne bo izkušnje, kako dolgo je treba plačevati premije.

Kupčija je torej negotova; profit bi bil lahko premajhen, pa še ta ni popolnoma gotov. Če je pa stvar taka, niso družbe nič nevoščljive in prepuste vladi brez zavisti vso stvar.

To je popolnoma prav in če bi bili mi na mestu ameriškega zakladniškega tajnika, ne bi bili niti vpraševali privatnih družb.

Ampak s tem je zopet enkrat prekršeno načelo privatne kupčije. Vidi se, da to načelo vendar ni železno in včas za celo tisto sami prekršijo, o katerih bi bilo misliti, da so pri stvari najbolj interesirani.

Mi se ne moremo jokati zaradi tega, ker nismo nikdar verjeli v svetost takih načel. Ali če je vlada naravnost prisiljena, da vzame to panogo zavarovanja v svojo rezi, če spoznava, da se taka kupčija popolnoma strinja z nalogami vlade, zakaj ne bi mogla tedaj prevzeti tudi drugih vrst zavarovanja v svojo upravo, zakaj ne vsega zavarovanja sploh?

Vojno zavarovanje bo na vsak način draga reč. Pravzaprav bo imela vlada zanj le izdatke. Druge zavarovalne panoge nosijo dobiček in sicer ogromen dobiček. Zavarovalne družbe spadajo med najmočnejša kapitalistična podjetja. Če bi se vlada lotila tega posla, bi s dobičkami izplačili zavarovanjem lahko pokrila stroške vojnega zavarovanja in bila bi na mah rešena velikanske skrbi.

To bi bilo tembolj pravično, ker je zavarovanje nedvomno splošno, torej javna zadeva. In prav sedaj je čas za tako reformo ugoden, ker bi jo prav sedaj ljudstvo v Ameriki najbolj razumelo.

Zavarovani udje.

Slavna ruska plesalka Ana Pavlova ima vsako svoje nogo zavarovano za pol milijona za slučaj, da bi si jo zlomila. Tenorist Caruso ima zavarovano svoje grlo za dva in pol milijona, ki jih dobi, če izgubi glas. Jan Kubelek ima zavarovano desno roko za milijon, če bi ne mogel več goslati. Zavarovane pa ima tudi svoje gosli v Londonu za 100,000 mark.

Krvavi East St. Louis.

V East St. Louisu so se zadnji teden vršili izgrede, pri katerih je bilo okrog 100 zamorcev in nekoliko belih ljudi pobitih, nedoločeno število pa ranjenih. Policija je bila proti izgredu popolnoma brezmočna. Prvi oddelki milice, ki so bili poklicani, da napravijo red, niso opravili ničesar; pobijanje in požiganje se je nadaljevalo pred njihovimi očmi. Še le ko je bila storjena že ogromna škoda na življenju in imetju in je dobila milica izredno pojačanje, se je obnovil mir, ki se vzdržuje še vedno z obsednim stanjem.

Či še davno, kar so bili podobni izgrede zoper črnce v East St. Louisu. Tudi takrat, so bile posledice zelo žalostne. A ko je bil napravljen red, bi bil človek mislil, da je tudi poskrbljeno za nadaljnjo varnost. Ljudje niso avtomobili; razkatenost, ki je le s silo potlačena, ni odstranjena; če dobi novo priliko, zlasti pa če trajajo njeni vzroki dalje, tedaj zopet izbruhne.

Kakor je videti, niso obisti storile potrebne ukrepe. A kar je še večja napaka: Očitno je, da se niso potrudile, da bi bile spoznane prave vzroke izgredu in da bi jih bile skušale odpraviti. In če se ne zgodi sedaj zopet nič drugega, kakor da ostane mesto nekaj časa v obsednem stanju, se je bati, da se po odhodu milice zopet ponove izgrede.

Da je plemensko sovraštvo v Ameriki še zelo razširjeno, je stara reč. Najdemo ga tem več, čim bolj prihajamo proti jugu. Kljub osvoboditvi sužnjev se ni minil v južnih državah čut nekakšne bele aristokratskega, ki smatra ljudi drugega plemena le za govoreče živali. To se izraža v največji sramoti, ki ponižuje Zedinjene države pred očmi vsega sveta, v linčanju, katerega žrtve so večinoma črnci; kaže se v splošnem postopanju belih napram črnim, a kaže se celo oficijelno v tem, da so za zamorce po južnih državah določeni posebni železniški vozovi, posebne čakalnice itd. Vsa vzgoja belih ljudi v južnih državah je taka, da se že kot otroci nauče zaničevati črnce.

Dokler bo podlaga plemenskega mišljenja in čuvstvovanja v Ameriki taka, je nemogoče, da bi se iztrebile korenine resnih bojov.

Tudi to, kar se je godilo v East St. Louisu se ne bi moglo razlagati brez tega sovraštva. Pač pa mora biti še nekaj drugega vzroka, kar je dalo tem napadom neposreden povod.

V East St. Louisu so zadnje čase uvažali črnce v velikih množinah iz južnih držav. Sicer ni East St. Louis edino mesto, kjer se je to godilo. Tudi v druge države, na primer v Pennsylvanijo prihajajo že nekaj časa cele čete zamorcev v jamne in tovarne. Kapitalistične družbe tožijo, da primanjkuje belih delavcev, ker ni vsled vojne običajnega naseljevanja iz Evrope. Industrija se pa — tudi vsled vojne — množi in širi. Belo delavstvo je pa nezaupno in smatra dovažanje črncev za organizirano skebstvo na široki podlagi.

Resnične razmere so take, da imajo pač eni in drugi nekoliko prav. Pomanjkanje belih delavcev se čuti v mnogih strokah. Bilo bi napačno misliti, da ima ta položaj za delavstvo same dobre strani. Faktično je za delavstvo tem boljše, čim boljše obratuje industrija. Marsikatero podjetje je tako, da je obrat v njem sploh nemogoč, ako ne more biti popoln, ker se ne more delati v enem oddelku, če se ne dela tudi v drugem ali tretjem. Tako se lahko zgodi, da članejo brez dela tudi tisti delavci, ki so na razpolago.

Razum tega je ena industrija odvisna od druge. Tako na primer je skoraj vsa odvisna od premoga. Jeklarne ima lahko toliko naročil, da bi bilo z njimi zaposlenih stotisoč delavcev; a če ni premoga, ne morejo delati. Podobno vpliva promet na železnice. Če ne morejo železnice odvažati izdelanega blaga, se ne more izdelavati.

Ena prvih skrbi organizirane kulturne družbe bi moralo biti zdravje njenih članov. To je obenem njeno lastno zdravje. Če je resničen stari latinski pregovor "Mns sana in corpore sano" — zdrav duh v zdravem telesu — tedaj je ves naš duševni napredek; vsa naša kultura odvisna od našega telesnega zdravja, od zdravja vseh članov družbe.

Današnje človeštvo pa nima razloga, da bi bilo na to kaj posebno ponosno. In Amerika, ki bi v marsičem rada korakala na prvem mestu, stoji v tem oziru prav daleč zaidej. To se kaže pri sedanjih vojaških naborih, kjer je veliko manjši odstotek sposoben za službo, kakor v evropskih deželah. Ali tako ni le v oni starosti, ki prihaja za vojaščino v poštev, temveč velja splošno. Ameriške zdravstvene razmere so pravzaprav žalostne.

O tem je podal nekaj zanimivih podatkov dr. Lyman Fisk, zdravniški ravnatelj zavoda "Life Extension Institute." Poziva se na profesorja Irvinga Fisherja, ki je načelnik higienskega oddelka na tem zavodu, in ki pravi, da je 99 odstotkov vseh Amerikancev pomanjkljivega zdravja ter da so higienski ideali Amerike veliko nižji od onih v Švici, Nemčiji, Švedski ali celo Japonski.

Dr. Fisk dodaja tej izjavi, da bi bil profesor Fisher lahko kar 100 odstotkov Amerikancev označil za nezadostne zdrave.

Zdravniške preiskave, ki so bile izvršene v našem zavodu tekom zadnjega časa, pravi Fisk, so pokazale, da ni najti niti enega posameznega Amerikana, o katerem bi se lahko reklo, da je normalen s 100 odstotki glede na svoje telesno in duševno stanje ter glede na osebne navade. — Seveda je treba pri tem pripomniti, da bo raziskovalec, ki pozna svoj posel ter ga temeljito vrši, komaj našel enega popolnoma dovršenega

Tako je vsa produkcija in ves promet v zvezi in v delavstvo so razmere tem ugodnejše, čim boljše se dela in čim več delavcev je vsled tega zaposlenih. Tedaj imajo tudi najugodnejšo priliko, da nastopijo s svojimi zahtevami, ker so kapitalistom najbolj potrebni.

Če ni dovolj belih delavcev, da bi se z njimi industrija držala v tiru, ni nobenega pametnega razloga, da se ne bi vzeli tudi črni ali rumeni na delo. V tem oziru je med ameriškim delavstvom, med tistimi, ki je še popolnoma nezavedno, pa tudi med tistimi, ki pripada strokovnim organizacijam, mnogo napačnega mišljenja. Oni vidijo v delavcu druge polti, pogostoma sploh v delavcu iz druge dežele le konkurenta in mislijo, da se ga morajo braniti za vsako ceno. Zato podpira American Federation of Labor vsako nazadnjaško zakonodajstvo o naseljevanju in bi najraje videla, če bi se sploh vsako naseljevanje preprečevalo. To je zato, ker se kažejo ameriškim delavstvu vedno le njegovi neposredni interesi, vedno le tisti, ki mu leže pred nosom, pa mu ostanejo vsled tega skriti tisti, ki so nekoliko oddaljeni, a navadno vendar mnogo večji. To je razlog, da nima ameriško delavstvo takorekoč nobene razredne politike.

Kjer je resnično pomanjkanje delovnih moči, tam je tudi v interesu delavstva, da pridejo od drugod. Tudi če ne bi bilo to važno in potrebno za delavce v dotičnem mestu, je vendar važno za delavstvo po vsej deželi.

Toda naravno je, da skušajo kapitalisti tako priliko čim bolj obrniti sebi v prid. Ako imajo priložnost izbore med organiziranimi in neorganiziranimi delavci, bodo rajši vzeli druge, ker imajo upanje, da bodo z njimi lahko veliko bolj po svoji glavi postopali, kakor pa z organiziranimi.

Kolikor je mogoče posneti po statističnih poročilih, ni sedaj sploh organiziranih delavcev odveč. V mnogih slučajih je gotovo, da ne ostane podjetnikom nič drugega kakor, najeti delavce drugih plemen. Toda če ne bi bilo takega pomanjkanja delovnih moči, kakršno je sedaj nedvomno v deželi, bi vendar kapitalisti rajši klicali črnce.

Mi nimamo takih točnih podatkov, da bi mogli presojati, če je bil uvod črncev v East St. Louis opravičen ali ne. Le zelo temeljita in pri tem popolnoma nepristranska preiskava bi mogla to dognati. Same trditve ne dokazujejo ničesar — ne z ene, ne z druge strani. Podjetniki bodo gotovo trdili, da ni drugače nikakor mogoče; izgredekli bodo pa s svoje strani trdili, da ni bilo črncev prav nič treba.

Toda če nam ni mogoče izreči sodb, kjer nimamo popolnoma jasne slike, vendar vidimo, da se ne sme vsa stvar končati s tem, da ostanejo milijarji nekaj časa v East St. Louisu, češ enkrat se bo že stvar pozabila in tedaj tudi milijarji lahko odidejo. Neizogibni so ukrepi, da se take reči ne ponove; povrh pa je treba pomisliti, da lahko nastanejo povsem podobne razmere tudi v drugih, morda celo v mnogih drugih krajih.

Nihče ne ve, kako dolgo bo vojna trajala. Če se zavleče kaj bolj, kakor mislijo optimisti, bodo vojne potrebščine ogromne in delovne moči bodo postajale bolj in bolj potrebne. Kadar bodo za vojaštvo izbrani možje poklicani pod zastavo, bo namah potočena ogromna množina delavstva iz industrije. Kapitalisti mislijo pač na to in vedo, da bo treba ta problem na kakšen način rešiti. Ali naj jim delavci izpolnijo željo pa delajo kakor sužnji čez čas? Ali naj dovolijo, da se natlačijo ženske v industrije, ki so njihovi naravi nasprotni in njihovemu zdravju skrajno škodljive? Ali naj se ogrejejo za izkoriščanje otrok?

Ako nastane resnična potreba, ni le črno, ampak tudi rumeno delo boljše od vseh teh izkoriščevalskih metod.

Prav lahko je mogoče, da bodo v mnogih krajih tedaj vpeljani tujerodni delavci, in če ne bo ljudstvo naučeno gledati in misliti dalje od nosa, se lahko še v številnih drugih naselbinah ponove enaki izgredek kakor v East St. Louisu.

Seveda je v vsakem uvažanju tujih delavcev nekoliko nevarnosti za domače delavce. Toda s pobijanjem in požiganjem kakor v East St. Louisu se taka nevarnost ne odpravi kakor ni moglo razbijanje strojev ustaviti razvoja industrije.

Naloga zavednega delavstva je v takem slučaju, da skrbi za močno varstvo svojih pridobljenih pravic, in da spravi importirane delavce čimprej v svoje organizacije. Iz tistih, ki so morda prišli kot njegovi konkurenti, mora napraviti svoje sodelavce in sobojavnike.

Iz East St. Louisa smo slišali nekatere glasove, da se črnci niso dali organizirati in da je bil to glavni vzrok napadov nanje. Ta trditve se nam sama na sebi ne zdi vseskozi verjetna, ker se bestialnost zoper zamorce ne strinja z običajnim agitacijskim načinom zavednih delavcev.

Verjetno je pač, da je nekoliko težavno organizirati z juga pripeljane črnce. Toda težavno ni nemogoče in vseeno. Na noben način se ne more trditi, da so črnci sploh nepristopni pri organizaciji. Saj jih je v krajih, kjer žive in delajo skupno z belimi, — dosti organiziranih. Tudi njihova inteligentnost ni tako nizka, da ne bi mogli razumeti ideje organizacije; saj imajo dovolj inteligence za znanost in umetnost, če le dobe dovolj prilike za to.

Če je bilo v East St. Louisu težavne pridobiti jih za organizacijo, je treba vpoštevati dva glavna razloga. Prvi je ta, da prihajajo ti črnci iz južnih držav, iz krajev, v katerih sploh še ni delavskih organizacij in kjer so tudi sedaj še živeli v marsikaterem oziru tako kakor v dobi sužnosti. Da spoznajo taki ljudje svoje nove razmere in se jim odpro oči za pomen organizacije, je treba nekoliko potrpljenja.

Drugi, morda še večji vzrok, se pa ne sme iskati med črnci, ampak med kapitalisti. Cisto naravna reč je da podjetniki ne bi radi videli črncev v organizaciji. Oni, oziroma njihovi agenti so jih pripeljali z juga; oni jih imajo v svoji službi; oni vodijo nadzorstvo v njihovih kolonijah; oni imajo torej najneposrednejši vpliv nanje, in ta vpliv izrabljajo, da jih drže čim dalje proč od organizacije.

To se torej ne more šteti v greh črncem, ampak kapitalistom: Kaznovati za ta greh črnce z umorom in požigom pa ni ne pravično ne človeško.

Prav zato tudi ne verjamemo, da je te izgrede povzročila jeza strokovno organiziranih delavcev, ampak omogočilo jih je žalostno, nekulturno plemensko sovraštvo.

Toda vsi ti izgrede se ne morejo smatrati za privatno stvar. Ne le mi, tudi lokalne in državne oblasti, tudi vlada in kongres se morajo vprašati, kako nastajajo, kaj jih povzroča, kako jih je mogoče preprečiti.

Dogodki v East St. Louisu se preiskujejo. Priznati moramo, da nas to prav malo zadovoljuje. Kakšna bo ta preiskava? Nekoliko izgredekov so prijeli in zaprli; te postavijo najbrže pred sodišče. Morda bo enemu ali drugemu dokazano, da je sodeloval pri umoru kakšnega črnce ali pa pri požigu kakšne hiše. Nekoliko posameznikov bo kaznovanih. Odločeval bo slučaj. Niti to ni gotovo, da bodo kaznovani tisti, ki so počeli največja zverinstva ali pa celo glavni krivci, začetniki progona. Še manj je pričakovati, da se razkrijejo vsi vzroki.

Taka preiskava ne daje podlage, da bi se v bodoče preprečili enaki ali podobni dogodki. A vendar je to važnejše kakor vsaka individualna kazen, ki zadene prav lahko le zapeljane človeka. Treba bi bilo preiskave, ki bi šla do dna, in ta bi bila mogoča le s sodelovanjem zavednega delavstva, ki sicer obsoja vse te grozote, pa se vendar ne zadovoljuje s samim obsojanjem, ampak hoče jasno videti. In ker je v stvari cel kup reči, ki se tičejo delavske kože, ki posegajo naravnost v delavske razmere in jih ne more zaradi tega nihče tako razumeti, kakor delavstvo, bi se morala taka preiskava vršiti s sodelovanjem delavstva.

Če so razmere take, da bodo povzročale večje selitve delavcev, kakor v navadnih časih in bodo pri tej selitvi prihajali v poštev črni, morda rumeni, sploh pa še neorganizirani delavci, bi bil eden glavnih pogojev, da se preprečijo spopadi, to, da se odvzame vsem takim delavskim uvožem značaj skebstva. Dvoje bi bilo v ta namen predvsem potrebno: 1. Da se brezpogojno vpoštevajo načelo enake plače za enako delo; podjetnik sme vzeti črnce ali pa Kitajca, kjer je toliko dela, da je potreben, ne pa zato, ker dela ceneje od belega delavca; 2. Da se zabrani vsako oviranje organizacije; ako bo delavec druge barve skupaj v organizaciji z belim, se ne bo ne enemu ne drugemu bati skebstva, ampak skupaj se bosta borila za svoje pravice in za izboljšanje svojega položaja.

Mister Samuel Gompers je član narodnega obrambnega sveta in zastopa v njem delavstvo. Škoda je brezprimerna, da ni tam socialističnega zastopnika, ki bi videl v takih rečeh malo dalje kakor Gompers. Treba bi bilo namreč zakonodajstva, ki bi prisililo podjetnike, da izpolnijo pri najemanju novih delavcev, pogoje, s katerimi se lahko preprečijo dogodki kakor v East St. Louisu.

Iz svoje iniciative ne bodo kapitalisti ponujali črncem enakih plač kakor belim. Sami ne bodo pospeševali organizacije. Če je nekoliko zamorcev pobitih, niso ubiti oni, če so požgane zamorske barake, niso vpepeljene njihove rezidenice. Ako se hoče, da bodo kapitalisti storili to, kar je v splošnem interesu, morajo biti prisiljeni na to, a to se doseže le z zakoni.

Kadar bo podjetnik vedel, da mora priznati črncu enako plačo in enak delovni čas kakor belu je tedaj najel, je gotovo, da ga je nalej eta temu, ne bo najemal črnce brez potrebe; in če potrebe. Tedaj se organiziranim delavcem ne bi bilo treba bati, da jih bodo izpodrinili skebi najsi bodo črni, rumeni ali pa beli; in če ne bodo kapitalisti mogli ovirati organizacije, tedaj ne bo težko pridobiti tudi črnce za organizacijo. Zakotna družal se pa tudi ne bo upala uprizorjati pogromov, če ji ne bodo razmere med delavstvom dajale pretvez.

Ker ni le v interesu proletariata, ampak faktično tudi v interesu vlade — če to spozna ali pa ne — da se preprečijo tragedije, kakršna je bila v East St. Louisu, ne bi mogla biti baš težka reč dokazati vladi, kaj je za to potrebno. Seveda bi bilo to najlažje, če bi bila vlada socialistična in če bi bil tudi kongres tak. Delavstvo je imelo od lanske jeseni že nekolikokrat obžalovati svojo politično kratkovidnost.

Ali sedaj je vlada taka, kakršna je. In ker od Gompersa in od A.F.O.L. ni pričakovati tega, kar je res nujno, bi iskreno želeli, da bi vodstvo socialistične stranke nastopilo in uvedlo akcije, s katero bi kongresu, še preden se razide, pokazalo, kakšne dolžnosti ima napram delavstvu in s tem napram deželi.

Javno zdravstvo.

moškega ali eno tako žensko. Le en mož je bil, katerega se lahko označi kot dovršenega, in sicer glede telesa, duha in morala. To je bil ustanovitelj krščanske vere (katerega pa v resnici nikdar ni bilo).

Amerikanci trpe na nekem posebnem poslabšanju v srednji starosti, pred katerim je varno prebivalstvo evropskih dežel vsaj do gotove meje, — je nadaljeval dr. Fisk. Odstotek smrtnih slučajev na Švedskem je za vsako starost nižji kakor v Ameriki. Nižji je tudi v Prusiji za mlajše dobe. V Ameriki se je umrljivost med mlajšimi skupinami zmanjšala v teku zadnjih petdesetih let, kakor se je tudi drugod po vsem svetu. Dočim pa kažejo evropske dežele manjšo umrljivost za vsako starost, se je povzela umrljivost v Zedinjenih državah vsled kroničnih ali degeneracijskih bolezni.

To se je zgodilo raditega, ker smo v zadnjih tridesetih letih podvojili svoje prebivalstvo po številu, in drugič, ker se je naše prebivalstvo v tem času popolnoma premaknilo, in sicer z dežele v mesta in od poljedelstva k industriji. Umrljivost v starosti štiridesetih let je v ameriških mestih za celih 70 odstotkov višja kakor na deželi. V starosti petdesetih let je višja za 80 odstotkov. To pa se zgodi seveda raditega, ker uživa mestni prebivalec več reči, katerih bi ne smel uživati, ter si dovoli še druge stvari, katerih bi si ne smel dovoliti. Kadar zamenja prebivalstvo poljedelstvo z industrijo, mora povsem naravno slediti poslabšanju vsled industrijskega življenja.

Poslabšanje plemena je najbolj občutiti pri vojaških naborih. Med možmi, ko so bili preiskani za odhod na mehiško mejo v preteklem poletju, je bilo nesposobnih za to službo in zato odklonjenih celih 80 odstotkov. Če bi vojaški zdravnik v resnici natančno preiskal ljudi, bi se moralo še danes zavrniti najmanj 50 odstotkov vojaških novincev.

Amerika ni še zadosti prepojena z idealom fizičnega in telesnega zdravja. Zelo malo je mož, ki jim pride na misel, da je telo velik zaklad, katerega je treba ohraniti zdravega in ga izboljšati, da plača telo obresti kakor vsaka trgovina ali druga institucija.

Povšanje umrljivosti vsled kroničnih bolezni je posebno značilno, kajti te bolezni se ponavadi ne spoznajo, dokler ni vsaka rešitev žrtve izključena.

V tem razredu bolezni je opaziti vsako leto umrljivost do 130 tisoč slučajev v starosti od 30 do 60 let.

Razvoj teh kroničnih bolezni je seveda težko zasledovati. Pri ljudeh se ne razvijajo naenkrat pogoji, ki povzročajo mrtvoud, ledvične in srčne bolezni ter pogosto tudi take bolezni kakor pljučnica in legar, ki sta le izraz kroničnega poslabšanja telesa, vsled katerega ni bilo telo sposobno, da bi se ustavljalo navali bakterij.

Dasiravpo postaja ves svet in vsi narodi od dne do dne boljše, ne more vendar nihče zanikati, da obstaja nujna potreba pospešiti ta proces izboljševanja; pričlo razmer, ki dejansko vladajo. Da se prebivalstvo te dežele v resnici telesno izboljšuje, za to nam manjka vsakega dokaza. Dosti dokazov pa imamo na razpolago, da se zdravje dejansko slabša.

V Angliji in Nemčiji, na Švedskem, Norveškem in Danskem je bilo v zadnjih tridesetih letih opaziti izboljšanje glede na umrljivost z ozirom na vsako dobo življenja. Glede na Zedinjene države se more reči le to, da se je umrljivost v prvih letih življenja izdatno zmanjšala, da pa je narasla umrljivost v srednji življenjski dobi in v starosti.

Proti boleznim, ki povzročajo degeneracijo telesa, je periodična zdravniška preiskava najboljše vstvo. Za navadnega človeka je prav ta-

ko bedasto zanemarjati svoje zdravje ter se izogibati zdravniku, dokler ne občuti dejanskih bolečin, kot bi bilo za trgovca neizmislno opustiti sestavo bilance ter pregled knjig, dokler bi ne prišel v bankrot.

Dr. Fisk je končno mnenja, da bi bilo splošno vojaško vežbanje najbolj uspešna odredba za izboljšanje splošnega zdravstvenega stanja v deželi.

Mi smo bili v nekaterih rečeh vendar nekoliko drugačnega mnenja, kakor dr. Fisk, čeprav radi brez pridržka verujemo v rezultate njegovih preiskav. Da se s prehodom v industrijo zdravstvo slabša, je gotovo, in je že davno dognano. Ampak tega gotovo ni kriv le način hrane, temveč že industrijsko delo, kakršno velja v naši družbi. Tu imamo nezdave delovne prostore, predolg delovni čas, pomanjkanje počitka, prižiganje, vsled slabih plač slaba stanovanja i. t. d., kar vse dokazuje, da je javno zdravstvo del socialnega vprašanja, ki ga kapitalistična družba nikakor ni mogla rešiti.

Zelo se strinjamo z mnenjem dr. Fiska, da bi se moral dati vsak človek od časa do časa zdravniško pregledati, tudi če se ne čuti bolnega. Njegova primera z bilanco je dobra.

Toda radi bi vedeli, kako naj to delavec z navadnimi dohodki, ki jih prinaša telesno ali duševno delo, napravi? Še če je bolan, mora premišljavati, kako bo plačal zdravnika in zdravila; kje pa naj vzame stroške za periodično pregledovanje vse družine.

Dr. Fisk nam pravi, da je to važno. Prihranjemo. Ali važno ni le za posameznika, temveč za vso družbo. Zato bi moralo biti zdravstvo socialna zadeva. Zdravnike bi morale nastavljal države in občine in jih plačevati, ljudstvo pa bi moralo imeti zdravniško pomoč brezplačno. Le te. (Konec na 6. strani.)

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 18. avgusta 1908.

Inkorporirana 12. aprila 1909 v državi Tena.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio.
PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 113 West Newton, Pa.
TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrič, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
BLAGAJNIK: Josip Zele, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovič, b. 647, Forest City, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 307 Hanover St., Milwaukee, Wis.
2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Crab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
3. nadzornik: Frank Kaučič, b. 73, Dunlo, Pa.

POROTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavrič, box 8, Yukon, Pa.
2. porotnik: Frank Baydek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
3. porotnik: Anton Welly, box 53, Superior, Pa.

VRHOVNI ZBRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
Ivan Grančur, 546 Rosell Ave., Johnstown, Pa.
Stelan Zabnic, Conemaugh, Pa.
Ivan Suhadilak, Box 253, South Fork, Pa.
Ignac Pečjak, 287 Cooper Ave., Johnstown, Pa.
Franc Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Osnovna društva, oziroma njih uradniki, so ujudno prošni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar na se pošilja edino potnišni, Expressni, ali Bančni denarniki nakaznice, nikakor pa ne dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja potnišni, Expressni, ali Bančni denarniki nakaznice, naj se naslovi: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljeno pošilja z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kako pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

MORSKI PES.

Med vsemi zakladi Alaske je morski pes morda najpogostejši zaklad — pravi profesor Parker s Harvardskega vseučilišča. V primeri z mineralnimi bogastvi, ki poidejo, ne more ta vir dohodkov nikdar usahniti in sicer radi velike raznočrvalne sile, ki bo prišala ob primerni kontroli vedno večje dobičke.

Največja lovišča teh živali se nahajajo ob St. George in St. Paul otociju v Beringovem morju. Tam jih je sedaj nekako tretina milijona. Terminologija, katere se uporablja za te živali, ni dosledna. Popolnoma odrasli samci so imenujeni biki in odrasle samice krave. Mlade samce označujejo kot "samce". Biki v spremstvu večjega števila krav se imenuje harem, in cela skupina haremov ob obrežju je lovišče.

Stari samci pričajo prihajati na ta lovišča v maju in juniju. Krave pridejo nekoliko pozneje v juliju in avgustu. Nato si samci izberejo harem od ene do 106 krav, a povprečno nekako po šestdeset krav. Dan ali dva potem, ko pridejo samice ob obrežje, porodi vsaka po enega mladiča. Harem se pričanja prazniti že koncem avgusta. Tekom dveh ali treh mesecev vzgoje ne okusijo samci nikdar nobene jedi. V novembru je vsa kolonija že odpovala.

V prihodnjih šestih do dvestih mesecih se morski psi nikdar ne približajo kopnemu, temveč plavajo po Tihem oceanu ter izpreminjajo svojo mast v mišice.

Morski psi žive od dvanajstih do štirinajstih let. Krave imajo vsako leto po enega mladiča ter so godne v starosti dveh let. Samci pa niso zreli do šestega ali sedmega leta. V prvih dveh letih se možki mladiči družijo z mladičji sploh. Pozneje pa zasedejo mesta, v bližini haremov. Ko pa so stari šest ali sedem let, pričenejo ustanavljati svoje lastne hारेme.

LED PRED STO LETI.

"Courier" v Charlestonu, S. C., ponatiskuje novico, ki je prvič izšla v listu "Star" v Wilmingtonu dne 8. marca 1817, torej pred sto leti. Notica je bila sledeča:

Obvešča se prebivalstvo Charlestona, da se je skoro popolnoma dovršila stalna naprava za preskrbevanje tega mesta z ledom. Ledenica, ki jo zgradili z ledom to mesto in otok Sullivan ter nadalje Wilmington, Savannah in Augusta. Upa se, da bo led pripravljen za prodajo v prvih dneh bodočega meseca.

Ta led se bo prodal v večjih ali manjših količinah v ledenici sami ter za ceno, ki ne bo presegala osem in četrtino centa za en funt, kar je tako nizko, da bo gotovo napotilo prebivalce, da se poslužujejo ledu bolj iz potrebe kot pa iz razkošnosti.

Tudi se bodo napravile v hišah hladilnice, se bodo lahko nazivalo "The little icehouse". Te bodo kot kos pohištva ter bodo lahko stale v tem ali onem delu hiše. Stroški za te majhne ledenice bodo znašali \$10 do \$15, kar bo za družine brez dvoma velika ugodnost. Napravile se bodo dosti velike, da bodo lahko vsebovale od enega do treh ducatov steklenic, ponosne s surovim maslom, sadjem itd. Mnogo ledu, katero bo treba imeti v teh "iceboxah", da se vzdrži v stalnem hladu, ne bo prekalala treh do petih funtov na dan. S stroški od sedmih do dvanajstih dolarjev na mesec bodo lahko imele družine svojo

pijačo, sadje in drugo vedno mrzlo in shranjeno. S pomočjo par izboljšav se bo lahko tudi meso in ribe shranjevalo v teh omarah.

Ob primernem času se objavi prihod ledu in pričetek prodaje.

Mleko v bolniški sobi.

Izkazalo se je, da vplivajo duhovi, katere vdihavajo krave, močno na kakovost njihovega mleka. Francoski higienist dr. Viet, ki je stvar raziskaval, je opazoval dvanajst krav, katere so se pasle v bližini slabo zakopane mrhovine mrtvega teleta. Duh gnolobe, ki so ga vdihavale te krave, je zadostoval, da je izpridil njih mleko. Čudno je, da se je izpridilo tudi mleko krav, katere so prišle pri moze-nju v dotiko z onimi. Glasilo "Annales de medecine veterinaire", ki opozarja na to dejstvo, omeni še druge slučaje, ki kažejo občutljivost mleka napram duhom. Če stoji posoda z mlekom poleg slabo zamazane steklenice s katranovo vodo — kar se v bolnišnici sobi čestokrat pripeti — dobi mleko močan duh po katranu. Isto opažamo, ako se nahaja poleg terpentinovnega spirita. — Vse to nas opozarja, da je treba mleko iz bolnišnic sobe odstraniti in da ne smejo piti ali pustiti piti mleko, ki se je nahajalo nekaj časa v bližini bolnika, posebno če ima nalezljivo bolezen. Krave pa moramo držati v zračnih hlevih, kjer ni slabih duhov.

Za suhe in debele.

Teža človeškega telesa se da vsaj nekoliko uravnati s hrano, ki naj jo uživamo. Popularni dunajski medicinski tehnik daje za suhe ljudi sledeče nasvete: kdor se hoče zrediti, naj uživa same redilne jedi, torej mnogo surovega masla in slanice, dosti žemelj in kruha, dobro kuhanega riža, krompirja, rezancev, krompirjeve kaše, mnogo rumenjakov, finih močnatih jedi in sladkega peciva. Suh človek naj je najmanj 5-6 krat na dan ter naj po vsaki jedi pije mleko. Spočetka malo, potem ko se ga navadi, več, tako da ga izpije poldrug liter na dan. Debeli ljudje pa naj jedo: sveže in kuhano sadje, jagode, vse brez sladkorja; dalje zelenjavo: špinačo, zelje, ohrovt, zelen fižol, salato z malo olja in brez jajec, kumare v salati in kislo, sparg, brez surovega masla in drobtin, repo, sladko in kislo, kisel zelje, kolerabo, kislice, kape, redkev, karfiž, kisel hrast. Medra nam debeli ljudje malo uživajo, predvsem pa ne sme biti maslo. Tudi mastnih rib naj se varujejo. Razum tega naj se dobro rejeni ljudje dosti gibljejo.

Spretnost prstov na negah.

Ljudje, ki hodijo mnogo ali celo vedno bosi, morejo uporabljati svoje prste na nogah skoraj tako, kakor prste na rokah. V vzhodni Aziji znajo sluge z nog dvigniti stol, pobrati krogi in iskati novce. Azijski jahanci se drže s prsti na nogah za stremen ribiči pa drže trnec z nogo, z rokami na delajo. Japonke drže s prsti na nogi blago, ki ga šivajo ali vežejo. Tudi ameriški Indijanci in afriški zamorci uporabljajo prste na nogah razno delo, prav kakor svoje roke. Ker so nogo avobodne, imajo prste na njih daljše, ravnejše in gibljivejše.

Ali ste zapazili, da vam je, ali da vam bo v kratkem potekla naročnina?

Morala nove družbe.

V teku dolgega zgodovinskega razvoja so nastale vse uredbe v človeški družbi; ena uredba se je vrstila za drugo. Poedinec niso stvorili raznih uredb. Poedinec je bil slab in brez moči nasproti slepemu besu prirodnih sil in divjih zveri; zato so ljudje ustvarjali uredbe za medsebojno vzajemno pomoč, obrambo itd. Poedinec sploh ne more obstajati in se razvijati, ako ne živi v zajednici z ljudmi in ni v tesnem stiku z družbo. Tako tudi človeški jezik, govor ni nič drugega kakor sredstvo prometa in družabnega sporazumevanja. Tudi človeški govor, ki je sestojal iz nekoliko sirovih živalskih glasov pračloveka, se je do dandanes razvijal in se še dalje razvija; jezik divjakov v Avstraliji šteje še danes komaj kakih dve, tri sto besedi, dočim jeziki kulturnih narodov štejejo kakih 30 do 50 tisoč besedi.

Ravno tako je tudi morala proizvod družabne kulture; v družabnih nagonih in nagnenjih človekovih korenin ni njegova morala. Pod moralo razumevamo vse obzire, ki jih mora imeti človek napram sočloveku in napram skupnosti. Delavski filozof Dietzgen pravi: "Poedini človek je nepopoln in omejen. Za svoje izpolnjevanje potrebuje družbo, on mora živeti in pustiti tudi drugemu živeti. Obzire, ki izhajajo iz teh vzajemnih potreb, imenujemo z eno besedo moralo."

Morala je v najtesnejši zvezi z vladajočim načinom proizvodnje in z načinom izmene proizvodov. Tako je n. pr. v fevdalni dobi, za časa gospodovanja plemstva, ko je bil dolžan, da tlačani in sluzi plemiču, bil najkrepnejši kmet, ki je bil vdan, podložen ali kakor so takrat govorili — veren. Ali kakor hitro je fevdalni padel in je kapitalizem strl stare oblike podrejenosti in vpeljal novo podrejenost, je prenehala vloga vdanosti in vernosti. Kapitalistična morala je na prvem mestu predpisala spoštovanje privatne lastnine: "Ne dotikaj se tuje!" Poštenje bi moralo biti torej temelj burževne morale. No, v kolikor je bila morala izraz vladajočih gospodarskega stanja, bila je to zmorn morala vladajočega razreda, morala izkoriščevalcev je stala vedno v najostrejšem nasprotju z moralo izkoriščanih. Rekli smo že: grofi, baroni in drugi so smatrali za krepkosti one kmete, ki so pokorno in verno tlačani; no, kadar so se začeli dvigati kmečki upori (punti), pa so kmetje smatrali za najkrepnejše one ljudi, ki so bili najbolj nepokorni in so vladajoči gospodi zadajali najhujše udarce. — A kako stoji z moralo bužvaznega, kapitalističnega razreda? Današnji izkoriščevalci imajo pred očmi samo en cilj: iztiskavanje profita in nakopičenje bogastva. In po tem cilju streme in drveje z grozničavo brezobzirnostjo, prav malo se meneče za to, da izkoriščani, da delavci stavišjo na kocko svoje zdravje in svoje življenje, ne meneče se za to, da izkoriščani životarijo slabše od tovrne živine! Vsekakor, izkoriščevalno bužvazno je moralen oni delavec, ki mirno in pokorno prenaša neznošni pritisk in nečloveško odiranje.

Jasno in samoposebi umljivo je, da mora razredno-zavedni delavec prezirati moralo, ki temelji na pokorščini in trpljenju. Kot neobhodna posledica privatno-kapitalističnega gospodarstva so padla na delavski razred gotovo vsa bremena družabnega življenja. Ali ta bremena niso večna. Za tlačane je bilo vedno krepkosto ono, kar se je moglo kot ostro orožje uporabljati v boju proti tlačiteljem. Z bojem se je moral upreti delavski razred, ker je zanj nastalo vprašanje: biti ali ne biti, propasti v brezdnu bede ali pa se razvijati napram kulturi. Tako je nastala nova morala, ki ji je cilj in ideal: odprava privatnega lastništva in modernega suženjstva in z njima zvezane tlačanosti in trpljenja.

Javno zdravstvo.

(Konec s 5. strani.)

daj bi se mogla stopnja javnega zdravstva uspešno povzdigniti.

Če meniš dr. Fisk, da bi bilo vojaško vezbanje koristno, se toliko strinjamo, da bi bilo splošno telesno vezbanje dobro. To pa ne bi moralo biti militaristično. In da bi se moglo to izvršiti, ne bi smeli biti ljudje pri delu tako vpreženi, kakor so sedaj. Kajti za vezbanje bi bilo treba časa; treba bi bilo javnih telovadnic, učiteljev i. t. d. Kapitalističen podjetnik se za to ne briga, če si bodo njegovi delavci podaljšali življenje ali ne. Njemu gre le za to, da iztlača iz njih čim več moči

Scheidemann se je vrnil iz Stockholma in je svoji stranki podal poročilo. V njem pravi, da niso predkonference prinesle zaželenega uspeha, da je pa vendar rezultat boljši, nego je marsikdo pričakoval. Krivdo za to vali Scheidemann na nemško manjšino in na to, da socialisti iz zavezniških dežel namenoma ali nenamenoma ne razumejo pravističnega nemških socialistov. Brez Borghjergovega sodelovanja bi bila konferenca sploh nemogoča.

Ruskim socialistom je Scheidemann, kakor pravi, razložil, da je nemška revolucija med vojno nemogoča, ker so vsi Nemci složni in odločni za obrambo. Revolucija je odvisna od rezultata vojne in od tega, če se bodo ljudstvu priznale demokratične pravice. Nemško vlado kritizira Scheidemann zaradi njenih večnih poizkusov za separaten mir z Rusijo. Vsak teden, pravi, se delajo ugodnejše ponudbe, vendar pa ne nastopi vlada odkrito s predlogi za splošen mir.

V zadnjem oziru ima Scheidemann že prav. Ali njegovo mnenje o revoluciji je vendar čudno. Če bi dejal, da je revolucija sedaj zaradi militaristične sile nemogoča, bi bilo to zelo razumljivo. Ampak njegova polovična obljuba, da pride do revolucije po vojni, je skrajno neutemeljena. Če je ne morejo Nemci napraviti sedaj, ko imajo orožje v rokah, jo bodo mogli še manj tedaj, kadar bodo goloroki.

Ali delavci ne tekaajo za starimi in novimi moralnimi filozofii, ki zamišljajo razne moralne predpise. Delavci teže za tem, da pred vsem popravijo odnose, da dosežejo boljše življenske pogoje, ki edino omogočajo višjo stopnjo pravosti, boljše običaje in moralne nazore. — Krepkosti in čednosti se ne morejo razvijati, dokler gonita beda in obup možke v pijančevanje, a ženske v prostitucijo in dokler pomanjkanje in glad tirata v tatvino in druge zločine. Vrline se ne morejo razvijati v mižernih stanovanjih, kjer žive možki in ženske, staro in mlado, bolno in zdravo, nametano drugo na drugem, kakor ribe v sodu; vrline se ne morejo razvijati pri otroku, ki ga fabrika odtrga od šole in življenja — pri otoku, ki mu je ulica oče in mati, ker oba njegova roditelja tlačanita v tvornici, v kapitalističnem jarnju.

Razredno zavedno delavstvo je osvoboditelj, ki mu je pripadla zgodovinska naloga, da svetu da najboljšo moralo; to nalogo bo delavstvo izpolnilo v svojo strokovno, odnosno industrijalno in politično organizacijo. Delavec se mora boriti proti silam, ki izvirajo iz današnje družbe, on se mora boriti proti podaljšanju delovnega časa, proti znižanju mezd, proti brezpravnosti v javnem življenju, proti bremenom, ki mu jih nalagajo kot konsumentu s podraževanjem življenskih potrebščin ali z zvišanjem carin in indirektnih davkov. Z eno besedo: Delavec se mora bojevati na gospodarskem in političnem polju. A v svojem boju proti bremenom in okovom, proti izkoriščevalcem in tlačiteljem, za boljše življenje in večje pravice, delavci dosežejo in so dosegli uspehe edino z združenimi močmi, združujoči se v organizacije. Vse svoje organizacije je postal delavski razred vedno večja sila; da so danes delavci brez organizacije, nihče ne bi niti čul, niti se menil za njihov glas. Organizacija zmanjšuje nemogoč poedinec, jaši duha skupnosti, budi v delavcih zavest, da spoznavajo, da so najvažnejši faktor v družbi, organizacija ustvarja iz njih misleče, pomodne in hrabre ljudi.

Sele, ko so delavci pričeli zbirati svoje sile v organizacijah, so pričeli tudi sploščati o svoji usodi, so si izvojevali ugled, pravice in boljše življenje. No, organizacija pa ne more obstajati in uspešno razvijati svoje delovanje, ako se sleherni poedinec zavestno ne podreja volji celote. Najlepši znak proletarske borbe morale so tedaj: solidarnost (vzajemnost), podrejevanje lastne volje splošnim interesom, prostovoljna disciplina in zavest o razrednih interesih.

Proletarska morala je postala deloma že javna družabna morala. Znirom je manj ljudi, ki se postavljajo v obrambo kapitalističnega izkoriščanja. V naše bojne vrste prihajajo najboljši ljudje iz buržvaznih vrst. In delavec, ki noče stopiti v naše bojne vrste, ali hoté škodujejo delavskemu boju s štrajkolomstvom ali na kak drug način, doprinaša ne samo dokaz, da nima časti in sramu, nego tudi, da se je razprl s človeško družbo; takega izdajalec delavci s pravico ne ljubijo, ampak ga opravičeno prezirajo.

Kakor je gori omenjeno, se bore delavci za novi, veliki družabni ideal. Njihove bojne vrline so vrline, ki temelje na razrednih interesih. S svojo borbo-nočejo delavci vsiliti nikake nadoblasti, nasprotno, oni hočejo, da odpravijo sploh vsa kršna prevlast človeka nad človekom, razreda nad razredom, naroda nad narodom. S svojo borbo hočejo uničiti tisočletno vojno človeka proti človeku, ljudi proti ljudem, hočejo ustvariti vzajemnost, bratstvo, ravnopravnost celega človeškega rodu. Zategadelj je proletarska bojna morala najvzvišenejša morala.

in jo izpremeči v svoj profit. Zato se v našem sistemu tudi ne more dobiti čas za higienično vezbanje.

Z eno besedo: Kapitalistična družba ni sposobna, da bi uredila zdravstvene ideale. Ker je pa človeštvo več, kakor oblika njegove družbe, je treba odpraviti zapreko, ki se imenuje kapitalističen sistem in ustanoviti tak red, v katerem se bo moglo tudi za zdravstvo, torej za blaginjo, kulturo in napredek človeštva čim največ storiti. Tak red bo pa le socialistični. Vsak odkriti-srenji higienik bi moral biti socialist, če hoče biti dosleden.

Naravna posledica grške vladne izpremembe je nastopila. Venizelos, ki se je vrnil v Atene in bil imenovan za ministrskega predsednika, je prekinil diplomatske stike s centralnimi silami in naložil grškimi poslanikom v Nemčiji, Avstriji, Bolgarski in Turčiji, naj oddajo posle holandskim zastopnikom in se vrnejo domov. Nova vlada ni napovedala vojne, izrekla je pa, da obstoji vojno stanje med centralnimi silami in Grško. To utemeljuje z izjavo, da ni mogoče imeti diplomatskih stikov z vladami, ki vodijo vojno na grških tleh.

Vesti iz Pekinga poročajo, da je kitajska republika padla in da je general Čang poslal predsedniki Tiju ultimatum, ki zahteva, da se posadi takoj Hsuan Tung na prestol. Nekatere vesti celo trdijo, da je monarhija že ustanovljena.

Hsuan Tung je moral odstopiti 12. februarja 1912, ko je revolucija zmagala in odpravila monarhijo. Vesti iz Pekinga so pile. Zdi se pa, da se južne države ne bodo uklonile terorizmu in da stoji Kitajska na pragu civilne vojne.

Novi načelnik grške vlade Venizelos je sporočil srbskemu ministrskemu predsedniku Pašiču na Krfu, da bo nova grška vlada izvršila, kar se je zavezala v pogodbi s Srbijo. To se pravi, da bo Grška pomagala Srbiji v sedanji vojni.

DELO IN INDUSTRIJA V VOJNEM ČASU.

Zadnji teden je bila v Washingtonu, D. C., deputacija ženskih strokovnih organizacij, kjer se je predstavila predsednikovemu tajniku Tumultyju in vojnemu tajniku Bakerju. Namen deputacije je bil, upozoriti vlado na krivice, ki se gode delavnim ženskam in zahtevati, da se v vojni dobi prepreči nesramno izkoriščevanje ženskega dela.

Wilsonovemu tajniku Tumultyju je deputacija izročila resolucije, ki jih je bil sprejel kongres ženskih strokovnih organizacij v St. Louisu. Glavne zahteve so sledeče: Delajo naj le odrasle ženske, otroško delo naj bo prepovedano; enaka plača naj velja za delavce in delavke ob enakem delu; en dan počitka v sedmih dneh; odprava ponočnega dela; odpočitek za žene dva meseca pred porodom in dva meseca po porodu; žene, ki niso matere majhnih otrok, naj imajo prednost.

Poleg tega je deputacija zahtevala, da telesa delavk mezd na potovanju, če so poslani za delom iz kraja v kraj, in postave, da imajo tovarniški nadzorniki pravico pregledati vsako tovarno, v kateri se izvršujejo naročila za vlado.

Deputacija je opozorila tajnika na mnoge krivice, ki se sedaj gode delavkam in je z mnogimi primeri dokazala, da je delo popolnoma desorganizirano. Tako je na primer v New Yorku sedaj mnogo šivilj brez dela, mejtem ko so bila naročila za vojaške uniforme oddana v mesta, v katerih so krojaške tvrdke preobložene z delom in morajo delavci delati po delopustu.

Tudi vojnemu tajniku Bakerju je deputacija navedla mnogo slučajev nereda in krivice, pri zakladniškem tajniku Mc Adoo je pa protestirala, da delajo delavke v vladnem tiskarskem in graver-skem oddelku po dvanajst ur na dan.

Poročilo iz Washingtona pravi, da se je vojni tajnik Baker zelo zanimal za želje in pritožbe delavk in obljubil, da se bo po svoji najboljši moči potegnil zanje. Privatni tajnik Tumulty je pa obljubil, da predloži resolucije predsedniku. S tem seveda ne more biti stvar končana. Obljube niso nič nenavadnega. Delavske deputacije bi lahko mnogo povedale o dobljenih obljubah, pa tudi mnogo o neizpolnjenih. Sedaj pa ni čas za obljube, temveč za delo.

Slučaj z oddajo uniform, ki ga je navedla deputacija, je zelo poučen. V enem mestu se dela kakor za stavo čez čas, v drugem se morajo šivilje izprehajati. Ko je vlada oddajala delo, se je očitno ozirala na to, katere ponudbe so zanj po ceni najugodnejše. To je pač do gotove meje potrebno, kajti zlasti vlado privatni kapitalizem rad odira, denar, ki ga izsiljuje od nje, je pa ljudski denar in vlada mora seveda gledati na to, da se ne meče požrešnim izkoriščevalcem v goltanec.

Toda interesi delavstva so tudi ljudski interesi, a zdi se, da je vlada pri oddaji dela pozabila na to. Za delavstvo ni koristno delo čez čas, za delavstvo pa tudi ni koristno delo čez čas, za delavstvo tudi ni koristna brezposelnost. Če bi se bila vlada poučila, kakšne razmere so v podjetjih, ki se pulijo za njena naročila in na kakšen način more ta ali ona tovarna izvršiti delo, bi bila morala izvedeti, da je to v gotovih podčrtjih mogoče le s čezurnim delom.

Toliko praznosti se sme v takem času, kakršen je sedanj, pričakovati od vlade. Tudi delavke so prizadete od vojne. Vse tiste posledice, ki jih navali vojna doma na prebivalstvo, zadenejo delavke; tudi one trpe od draginje in vsega ostalega zla. Tudi one imajo možne, brate, žene, o katerih ne vedo, če se vrnejo z bojišča ali kako se vrnejo. Nobenega vzroka ni, zaradi katerega bi se bilo treba nanje manj ozirati.

Sicer pa niso pritožbe, ki so jih delavke naznanile vladi, toliko pritožbe njihovega spola, kolikor pritožbe njihovega razreda. Tako razdeljevanje dela, o kakršnem so govorile, prinaša moškimi delavcem enake hude posledice kakor ženskam.

Kako bi se ji nvlada najbolje izognila?

Sredstvo bi bilo zelo enostavno in uspeh bi bil imeniten, če bi se le vlada otresla predsodkov in i-

meja dovolj poguma, da nastopi novo pot.

Za vojno je treba vojakov. Zakaj ne da vlada vojskovanja v nam? V dobi Condottierov in lane-knehtov je bilo tako. "Ti nabereš toliko in toliko vojakov; država ti plača toliko in toliko, pa se vojskuje." Danes bi pač vsakdo debelo pogledal, če bi se napravila iz vojskovanja privatna reč, dasi se prostovoljne armade še ostanek iz tistih časov.

A če se smatra armada dananese neizogibno za deželno institucijo, bi bilo le logično, da bi bila tudi nabava vseh potrebščin za armado deželna oziroma nacionalna.

Zakaj ne bi mogla vladne delavnice izdelovati enako dobrih uniform kakor privatne? In zakaj se ne bi ljudstvu na ta način prilabil profit, ki si ga besejo kapitalisti v žepu?

Uniforme, ki so sedaj naročene, so pač namenjene za prvo potrebo. Toda vojaki ne bodo izhajali obleko, ki jo vzamejo s sabo v rake, ves čas vojne. Tudi to je reč, od katere je uspeh vojne kolikor toliko odvisen. Lačen vojak se ne more dobro bojevati. Raztrgan tudi ne. Pozimi ne more biti enako oblečen kakor poleti, in njegova sposobnost je zelo odvisna od tega, da je časa in vremena primereno oblečen.

To kaže, da bo krojaškega dela ves čas do miru dovolj. Prav tako je s čevljarstvom, seclarskim itd. Potrebščine armade so zelo raznovrstne in zadoščati se mora vsem. Amerika se bojuje — pravi vlada — za demokracijo. Ali naj propade demokracija, če bodo za zimo namenjeni plašči komaj za tako poletje dovolj topli, kakršno je letos? Ali naj gre svetovna demokracija rakom živžat, če dobe vojaki na fronti čevlje s podplati iz papirja, kakor je bilo v civilni vojni ali kakor so jih dobivali v Evropi?

Vlada bo kontrolirala oddano blago. Toda kontrola bi bila gotovo bolj temeljita in zanesljiva, če bi vlada kontrolirala svoje lastne delavnice. Ako bo hotela imeti toliko kontrolnih organov, da bodo lahko pregledali vsakogar, hlače, vsak par čevljev, vsak sedlo, vsak jermen, bo treba toliko ljudi, da bi z njimi lahko vodila svoje lastne tovarne; če ne bo kontrola tako stroga, bo vedno možnost za graft.

Niti tega strahu ni, da bi morale biti take delavnice le provizorične. Da jim tekem vojne ne bi zmanjkalo dela, smo že pokazali. Vojna seveda ne bo večna, in čim prej bo končana, tem ljubeš nam bo. Po našem mnenju pa tudi tedaj ne bi bilo treba zapreti vladnih delavnic. Tisti delavci moškega in ženskega spola, ki znajo izdelovati vojaške hlače, bodo znali krojiti in šivati tudi civilne. Prebivalstvo Zedinjenih držav bo pa vedno potrebovalo oblek.

Bojazen pred konkurenco — privatnega podjetništva bi bila prazna. Vladi ne bi bilo treba oddajati blaga s takim profitom kakor privatni kapitalisti. Na drugi strani bi se pa njih konkurenca kaj lahko ugnala z zakoni o minimalni plači in maksimalnem delovnem času.

Ako se ne bi smelo v privatnih podjetjih plačevati manj in ne delati dalje kakor v vladnih, bi začel privatni podjetnik kmalu tenko pisati. Delavstvo bi pa kmalu spoznalo, da bo tedaj odločevalo v podjetjih, v katerih oddaja svojo delovno moč, če bo odločevalo v kongresu in imelo vlado v svojih rokah.

Nikdar ni bil čas za nacionaliziranje industrij tako ugoden, kakor je sedaj, kajti nikdar še ni bila prednost nacionalnega obrata pred privatnim tako jasna. Ne le za delavstvo, ampak tudi za vlado in za vojne cilje je nacionaliziranje industrij največje važnosti.

Samo po sebi se razume, da se bodo kapitalisti upirali temu. Ali če so interesi enega dela prebivalstva v nasprotju z interesi drugega dela, morajo logično obveljati interesi večjega in važnejšega dela.

Vlada stoji pod vplivom kapitalistov. Iz tega sledi, da mora delavstvo zastaviti svoj vpliv proti njihovu in gledati, da ga poveča. Dolej se opazja med ameriškim delavstvom v tem oziru prevelika brezbriznost. Nekaj te brezbriznosti je pripisati pomanjkanju vere v uspeh. Toda angleški celavet so pokazali, da se ravno na tem polju v dobi vojne lahko dosežejo veliki uspehi; ruski delavci pa ta-

žejo, da se lahko koraka od velikega uspeha k večjemu. Čas je, da se zdrmljijo tudi ameriški.

Stranka

Tajnikom Jugosl. klubov na znanje.

Tajniki, ki so dobili od okrajnih ali državnih tajnikov pole za nabiranje obrambnega fonda, naj te pole zadržijo in naj ne zbirajo novcev tako dolgo, dokler ne dobe enakih pol iz urada tajništva J. S. Z. Kajti vse te pole in novec je poslati gl. tajništvu J. S. Z. in nikamor drugam, ker gre del te svote za iste namene v blagajno J. S. Z.

Tajništvo J. S. Z.

KONFERENCA CHIKAŠKIH JUGOSL. SOC. KLUBOV.

Člani kluba štev. 1. Jugosl. Soc. Zveze, se tem potom prošijo, da se udeležijo konference vseh ehikaških soc. klubov, dne 7. julija točno ob 8. uri zvečer, na 2296 Clybourn Ave.

Na tej konferenci se ima rešiti važno vprašanje, ki je baš za sedanje čase velikega pomena, kakor tudi za bodoče delovanje J. S. Z., zato upam, da se bodo vsi sodrugje te konference gotovo udeležili.

S socialističnim pozdravom
L. F. Truger, tajnik.

Tajnikom J. S. Z. na znanje.

Tajnike krajevnih klubov — izvenški one v državi Illinois — prosim, naj mi takoj naznanijo potni dopisnice ali pisma, če so dobili od državnih tajnikov "Special dues stamps" za pokritje konvenčnih stroškov. Storitore kakor hitro mogoče.

Tajništvo J. S. Z.

Pittsburgh, Pa.

Vabi se vse člane soc. kluba štev. 131, da se vdelež redne klubove seje, katere se vrši 15. julija ob 9. uri dopoldna na 4516 Plumer St. Na dnevnem redu so pravila, volitev odbornikov in več važnih reči.

Tajnik.

DELO IN DELAVSTVO.

Delo ustvarja bogastvo in blagostanje narodov. Proizvaja in iznajdbe so sad materialnega dela ustvarjajočih. Vred tehničnega napredka raste neprestano splošno bogastvo. Še nikoli ni bila proizvajala tako silna in še nikdar ni bilo na zemlji toliko bogastva, kot ravno v sedanjih dobah kapitaliziranja in industrije. Misli bi bilo seveda tudi, da ni ljudstvo še nikdar uživalo takega blagostanja in raskošja kakor v kapitalistični dobi. Gospodarski napredek bi moral koristiti vsem. Ogromno bogastvo bi moralo zadoščati potrebam delavskih slojev. Po vsem logičnem mišljenju bi moralo biti delo v redu resničnega duševnega in gospodarskega blagostanja. Dejansko je pa položaj ves drugačen. Delo donša delavskemu ljudstvu namesto blagostanja revščino in pomanjkanje.

In kako to? V tem je vsa važnost socialnega vprašanja. Delavec ne poseduje sredstev dela. Le tako si moramo raztolmačiti dejstvo, da ne uživa delavec sadov svojega dela. Delavec poseduje le delovno moč, — ono delovno moč, ki daje proizvajati obliko in vrednost, ki ustvarja, pospešuje in pomnožuje socialno bogastvo in splošni svetovni napredek.

Delo ne donša proletarcu življenja, sreče in blagostanja, zanj je delo vzrok boli, stradanja in razredni krivičnosti. Ta vzrok hočemo na kratkem pojasniti in očistiti.

Socialno bogastvo ustvarja delovna moč. Socialna uredba, ki deli človeško družbo po razredih — v razrede gospodujočih in v razred razlaščenih — sila delaven, da mora prodajati svojo ustvarjajočo delovno moč onim, ki monopolizirajo bogastvo in proizvajajo. Delodajalec je posestnik dela, in on kupuje delovno moč proizvajalcev. Delavec je plačan suženj posedujočih, ki pa ne plačujejo njegove finančne in duševne delovne moči po vrednosti proizvajanja.

Le del te vrednosti se izplačuje delavcu. Večji del vrednosti pa ostane delodajalcu, ki kopiči tako bogastvo, kapitale. Kapital pred-

stavlja le nakopičenje delovne moči.

Toda, kako je vendarle mogoče, da je maloštevilni razred gospodujočih kapitalistov zaslužil delavski razred tako, da ga je prisilil, da se vdaja izkoriščevanju? To je bilo mogoče valed tega, ker si je kapitalistični razred osvojil proizvodna sredstva (stroje, tovarne, zemljo itd. itd.) Ta proizvodna sredstva predstavljajo edino eksistenčno sredstvo. Zato je delavec prisiljen, ako noče trpeti gladi in pomanjkanja, da prodaja kapitalu edino vrednost, ki mu še ostaja, namreč "delovno moč". Zato je kapitalistu omogočeno izkoriščanje delavstva in nakopičevanje kapitalov; zato je delo za one, ki ga ustvarjajo, vzrok revščine.

Toda krivična razdelitev bogastva omogočajo še drugi vzroki: Stroj je najhujši konkurent delavstva. Stroj nadomešča in s tem izstradava delavca. Konkurenca stroja na eni strani in na drugi konkurenca med kapitalisti omogoča neprestano slabšanje delavstva.

Naravna posledica kapitalističnega izkoriščevanja in tlačanstva je razredni boj in razredno združevanje delavskega ljudstva. Delavec ne posedujejo le delovne moči. Posedujejo tudi nekaj pravice. Predvsem pravico, ki jim gre po vseh naravnih in človeških zakonih, to je pravico do življenja. Sedanjim kapitalističnim režim ne priznava delavcu te pravice. Toda delavstvo je prišlo do zavesti svojih pravic in se zato vneto in složno bori na političnem in gospodarskem polju za uveljavljanje svojih razrednih teženj. Boj delavstva, ki je boj za uveljavljanje pravic in interesov razlaščenih napram interesom posedujočih, mora biti za to neposredni boj razreda proti razredu. Mezdna gibanja in stavke dokazujejo, da se razredni spor čimdalje poostruje ter izražajo dejansko, da je delavski razred proti sedanjim kapitalističnim uredbi človeške družbe.

Delavec so sužnji kapitalistov in delodajalcev. Na ramah delavcev sloni krivični sistem izkoriščanja in pobijanja. Pičlo število izvoljenih lenuhov monopolizira življenje delavcev in bogastvo, ki ga oni ustvarjajo. Za gospodujoče blagostanje, srečo in raskošje; za delavce glad in trpljenje. Ali ura osvobodjenja prihaja tudi za sužnje, ki so našli pot do emancipacije. Zavest moči in solidarna volja preveva delavce, ki hočejo biti svobodni.

Vladni organi so zaplenili v New Yorku dokumente in pisma, o katerih pravijo, da vodijo do odkritja doslej neosumljenih oseb v Philadelphiji, Bostonu in Chicagu, ki so jih boje nemški volumi. Ohlasti so prišle na sled tem mahinacijam, ko so aretirali tri mornarje z danske ladje "United States". Agentje justičnega departamenta so zasegli veliko množino neredne pošte. Bilo je več pošte za Transatlantic Trust kompanijo. To je kompanija, pri kateri je Franz Rintel, obsojen nemški vohun, hranil denar. Kompanija je oglašala, da pošlje denar v Avstrijo po nemški submarinski pravici. Pravijo, da v kompanijski postu niso našli nič protipostavnega. Po izpovedi treh aretiranih

"Čas"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mišnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill. y Clevelandu in okolič pa na 6033 St. Clair ave.

mornarjev je prihajala neregularna pošta iz Nemčije, Avstrije in Ogrske v Švico in od tam na Dansko, od koder je prihajala v Združene države. Mornarji so izpovedali, da je bilo mnogo neregularne pošte poslano iz Združenih držav skozi Švico, pri tem so se odposiljatelji posluževali danskih, švedskih in norveških luk. Dokler ni preiskava izvršena, se seveda ne more reči nič pozitivnega.

Vojni departament je izročil Dentu, predsedniku odbora za vojaške zadeve, podrobnosti o ogromnem ameriškem zračnem brodogradu. Zgrajenih bo 22,625 letal in postavka v proračunu znaša zanje \$639,000,000.

Horwad Coffin naznanja, da gradnja vežbališč za letalce napreduje. Na ehanuskem vežbališču pri Rantoutu, Ill., dela 2000 delavcev, na vežbališču pri Daytonu, O., je zaposlenih 3000 delavcev. Mich., bo dograjeno do 15. julija. Coffin pravi, da je bilo na ehanuskem vežbališču v teku enega meseca postavljenih za pol milijona dolarjev poslopij. Vas je eno milijona dolga in se razprostira na svetlo, ki je bil še pred nekaj tedni koruzno polje.

Zagovorniki piva in vina so prepričani, da imajo v senatu toliko glasov, da bo dovoljeno varenje piva in izdelovanje vina. Za popolno-prohibicijo, to je za odpravo vina in piva, je komaj 30 senatorjev. V senatskih krogih govore, da zahteva senator Chamberlain po rešitvi prohibicionističnega vprašanja, da senat glasuje o živilski predlogi v celoti. — Kuhanje žganja bo najbrž prepovedano.

LISTU V PODPORO.

Anten Baje, Chisholm, Minn., 50c. — Joe Chepon, Chicago, Ill., 50c. — Tony Rudolph, Widen, W. Va., 25c.

Vsega \$ 1.25
Zadnji izkaz 131.33

Skupaj \$132.58

Zdravila ki pomagajo k poletni udobnosti.

Ali se hočete počutiti udobno v poletnih mesecih? Glavna stvar je, da preženete bolezen in ker je ključ do večine poletnih bolezni v žlezočnih nerednostih, imajte črva vedno čista in odprta s pomočjo Trinerjevega Amerikanskega Elikirja od grenkega Vina. Ta priprava, ki je zdravilo in ne pijača, izčisti vaš žlezo in ga vzdržuje čistega, pomaga prebavi in okrepiti cel vaš sistem. Rešili se boste žlezočnih aerodov, glavobola, nervoznosti, izgube teka itd. in se boste veselili lepih poletnih mesecev v udobnosti in rasveseljevanju. Cena \$1.00 v lekarnah. Trinerjevo Mazilo je zdravilo, ki bi je vedno morali imeti pri rokah. Neprepenljive vrednosti Vam bo v resnih slučajih (trpahnjenih, oteklinah, odrgah, nevralgicah in revmatičnih bolečinah) in za osveženje utrujenih mišic in nog. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.

V lekarnah. Cena \$1.0. Jos. Triner, izdelovalec, 1333 — 1339 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Pri prehladih

vdrgnita vrat in prsa, kakor tudi stopala s Dr. Richter-jem

PAIN-EXPELLER

Učinkovito takoj olajšljivo in prijetno.

Jedino pravi v varstveno znamko sidra.

25c. in 50c. v lekarnah in naravnost od F. A. D. RICHTER & CO.

74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Central Hotel

Conemaugh, Pa.

Fred. Mosebarger, LASTNIK.

Zadnji opomin!

Vsem tistim, katerim smo razposlali opomine in do sedaj še niso poravnali naročnine, naznanjamo, da dobe še eno ali k večjemu dve številke. Kdor je v stiski za denar in želi da se mu Proletarec ne ustavi, dotični naj to takoj naznani. List tudi ne bomo ustavili tistim naročnikom, za katere zastopniki izjavijo, da naj se pošilja.

Upravništvo.

Idilno milo.

Milo za toaleta, obraz ali kopej mora vsebovati sledeče kakovosti: Biti mora čisto, zdravilno, antiseptično in nerazdražljivo.

Severa's Medicated Skin Soap

(Severovo Zdravilno milo za kožo) vsebuje vse to. Je izvršno za otroško kopej in je pravi materin prijatelj. Mnogo družin ga rabi vsaki dan.

Cena 25 centov.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA

Severa's Antiseptol

je antiseptična tekočina za notranjo in zunanjo rabe. Rabi bi ga morali vsak dan kot ustno ispiralo, grgalo in kot krajevno nadevalo. Cena 25 centov.

Severa's Foot Powder

(Severov Prašek za noge) je znan kot antiseptično preprečilo zopernega duha in olajšilo za potne, otekle, pekoče in razpokane noge.

Cena 25 centov.

Poleg teh se dobe tudi druge zdravila in toaletne pripravke izdelane in ki se prodajajo pod "Severovo" varnostno znamko. Zahtevajte vedno samo Severovo pripravo. Na prodaj v lekarnah vspevodi. Če jih ne morete dobiti v vašem kraju, naročite jih naravnost od

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka verba	\$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz čikaških klavnic	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	.50
Proletariat	.10
Kdo uničuje proizvajanje v malem	.10
Socializem	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	.10
Kapitalistični razred	.10
Prof. Wurmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svebodna znanost	.25
O konsumnih družtvih	.10
Združna prodajalna ali konsum	.05
Katoliška cerkev in socializem	.10
Spoved papeža Aleksandra	.10

Vse te knjige in brošure pošljemo pošiljnine prosto.

PROLETAREC.

4008 W. 31st St.

CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd. Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste se zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta. Vsak človek mora paziti in hraniti, ko le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početak ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalogate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v stáro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitok znaša nad \$6,000,000.

Vabilo na Piknik

kategora priredi

Jugoslovanski Soc. Klub, štv 65

dne 15. julija

Piknik se vrši na farmi Samuel Rally v

Morrellville, Pa.

Na programu je nekaj povsem novega. Pridite in prepričajte se! Slovenski delavci v Johnstownu in okolici, udeležite se piknika vsi!

Tajnik kluba

IVERJE.

Ameriški zastopnik na Haiti je sporočil državnemu departamentu, da je republika Haiti prekinila diplomatske stike z Nemčijo.

Belgijska vlada izjavlja na podlagi dokazov, da deportiranje belgijskih delavcev v Nemčijo ni prenehalo 20. februarja, kakor je javljali uradni Wolffov biro v Berlinu, temveč se še nadaljuje.

Iz Berna poročajo: "Das Blatt fuer Oesterreichische Forstwirtschaft Holzhandel und Holzindustrie", ki izhaja v Planu na Češkem, javlja, da je dr. Ingowitz, iznašel proces za kruh iz lesne moke. Les zmeljejo v moko, kateri primešajo 70 odstotkov sedanje "vojne moke". oVjni minister v Berlinu je zelo zainteresiran za to iznajdbo in v Nemčiji so že poskusili te vrste kruha na 2000 vojnihih ujetnikih. Vsekakor ga bodo pekli tudi v Avstriji.

Ruski kongres delavskih in vojaških delegatov je soglasno izvolil dr. Karla Liebknechta in dr. Fridericka Adlerja, za častna člana delavsko-vojaškega sveta v Rusiji. Liebknecht je v ječi zaradi "velezdajstva" in dr. Adler je bil obsodba spremenjena v dosmrtno ječo, ker je ustrelil grofa Stuerghana.

Mehiški uradnik, ki je prišel iz Mexiko City, izjavlja, da bo Mehika preklicala svojo nevtralnost in napovedala vojno Nemčiji v prihodnjih dveh ali treh tednih. Predsednik Carranza in njegov kabinet sta se odločila za ta korak in zdaj vlada samo čaka ugodnega trenutka, da objavi formalno napoved vojne.

Danski militaristični kritik javlja, da gradi Nemčija novovrstno submarinko, ki bo imela prostora za 5000 ton, dolga bo 455 čevljev, stroji podmornice bodo imeli 18.000 konjskih sil in ki bo preplula 26 morskih vozlov na uro na površju. Dalje bo imela nova ladja 30 torpednih cevi, ki bodo lahko izstrelile 90 torpedov.

Ruska vlada in delavsko-vojaški svet imata obilo dela s pripravi na ustavodajno skupščino, ki se na predlog delavsko-vojaškega sveta odpravi 30. septembra t. l. Vlada je svetovala svetu, da izvoli odbor, ki bo določil program, kako naj mesta in vasi volijo delegate; obenem ta odbor lahko sestavi razne predloge o reformah, ki se predložijo skupščini. Časopisje že razpravlja, kdo bi bil najbolj zmožen za prvega predsednika ruske republike. Konservativci se bodo menda združili s kadeti in kandidirali profesorja Miljukova.

Petrogradski ženski polk, ki šteje 500 deklet in žen v starosti od 18. do 31. leta, je bil poklican v službo zadnji četrtlet. Regiment je pod vodstvom polkovnice Marije Bučarjeve, vdove poljskega kmeta, ki je bil ubit v Varšavi. Bučarjeva je služila pri 28. poljskem polku, bila je dvakrat ranjena in ima pet odlikovanj. V Moskvi se vadi v orožju 3000 žensk, ki pojdejo kmalu na fronto.

Angleški vojni urad poroča, da so Angleži od začetka vojne vjeli 117.776 mož, ne všteti vjetnikov v nemških kolonijah. Na drugi strani so Angleži izgubili 51.088 mož, ki so vjetniki v centralnih državah. Te številke se nanašajo na vse fronte.

Andrew Bonar Law, vladni zakladničar, je naznanil v poslanski zbornici, da je vlada sklenila variti 33 1/2 odstotka več piva za dobo do 30. septembra, dokler bo trajalo delo žetve na polju. Law je podprl sklep vlade z izjavo, da je treba dati delavcem na polju več ugodnosti.

Ravnatelj deželnega mesnega urada v pruski Šleziji razglasa, da bodo prihodnjo zimo nemška mesta brez mleka. 60 odstotkov krav, ki so dajale mleko, so že pobili za meso. Usnja je že tako malo, da apelirajo oblasti na ljudi, da naj hojijo bosi in povdarjajo, da je to "zdravo".

Ruski poslanik v Washingtonu Bakmetijev, izjavlja, da ima nova Rusija na programu popolno neodvisnost Poljske in veliko stopinjo samovlade za ifnsko. Ukrajino in druge del velike ruske republike. Poseben vladni odsek v Petrogradu se že bavi z načrtom za neodvisnost Poljske. Poljski narod bo popolnoma sam odločal o svoji bodoči usodi.

Iz Berna, poročajo, da je nemška vlada izdala komunikacijo, v katerem sviri ljudstvo, da naj varčujejo s kruhom, ker preti nevarnost, da ga bo v dohodnem času zmanjkalo. Zaloge krompirja se vedno bolj krči. Pričakuje se, da bo država rekvirirala v mesecu juliju okrog šest milijonov meterskih stotov krompirja (5892 ton), ako bo dobra letina zgodnjega krompirja.

Zadnji teden so bili v Amsterdamu tri dni krvavi prizori, ki se lahko primerjajo s krušnimi izgredi v nemških mestih. Prvi dan je bilo več oseb ranjenih, drugi dan je bila usmrčena ena oseba in tretji dan so vojaki ustrelili pet oseb, a števila ranjenih ne ve nihče, toda znano je, da je veliko.

Nemiri so nastali vsled pomanjkanja krompirja v revnih slojih. Nizozemsko pridelava veliko krompirja in znano je tudi, da ga po pogodbi pošilja v Nemčijo in na Anglijo. Ko je torej ljudstvo izvedelo v nedeljo, da je v pristanišču velika množina krompirja, ki čaka na izvoz v Anglijo, so prišle ženske iz bližine in zahtevale, da dobe vsaka svoj delež krompirja. Policisti so jih odpudili, toda drugi dan jih je prišlo še več v družbi možkih in prišlo je tudi vojaštvo, ko ni mogla policija ničesar opraviti. Ta dan je bil položaj silno resen. Vso noč so odmevali strelji po mestu. Delavski voditelji so zahtevali generalni štrajk v znamenje protesta. Župan Tellegen je izjavil, da je opozoril vlado na nevarnost, ki grozi vsled pomanjkanja krompirja. V Amsterdamu je dovolj živih, ki nadomeščajo krompir, toda ljudje hočejo ravno krompir in nobene nadomestitve. — Upor je pomagal. Vlada je dovolila, da se razdeli 25 vagonov krompirja med delavske sloje. Ljudstvo je zelo nezadovoljno. Petindvajset odstotkov krompirja gre v Nemčijo, kjer ga zamenjajo za premog in železno rudo; drugih 25 odstotkov gre v Anglijo za drugo blago. Doma bi moralo torej ostati 50 odstotkov — pa jih ni. "Kje je krompir?" vprašuje ljudstvo. Ker pa ni odgovora, so začeli ljudje rebelirati in neki socialist je izjavil, da bodo dobili krompir, pa če tudi tečejo reke krvi po ulicah v Amsterdamu.

V Londonu je imel zastopnik lista Central News razgovor s Čehom dr. Benešom, ki je dejal o avstrijski amnestiji sledeče:

"Položaj v Avstriji je zelo resen. Cesar Karl misli, če podeli amnestijo, da zjasni s tem politično ozračje, ki postaja vse hitreje nevarno za vlado. Toda prepričan sem, če pričakuje vlada ugoden vpliv na nadaljnje parlamentarno zasedanje, da bo rezultat ravno nasproten. Ta cesarjev korak ne odstrani pege. Vemo, zakaj je cesar tako ravnal. Rad bi pridobil vse stranke, nedvomno zato, da bi sodelovale v obrambi proti Rusom. Toda Čehi poznajo vzroke cesarjevega namena in se ne bodo dali prevariti."

Da je Karl podelil amnestijo iz političnih namenov, ne pa iz človeških nagibov, je tudi naše prepričanje.

Degeneracija.

Današnje slabo vzgojeno delavno ljudstvo, opečeno vsled slabe hrane, brezmejnega uživanja in pojnih pijač, ter ežkega nezdravega dela v smrdljivih tvornicah — nazaduje telesno in duševno. Kapitalisti, ki se popolnoma niso brigajo za kaj drugega, kakor za svoje lastne žepe, so grobokopi človeškega rodu.

V današnji družbi imamo vsega v izobilju, tako da bi lahko vsi ljudje na zemlji živeli v zadovoljnosti in bratstvu. Namesto tega pa imamo na eni strani pešice ljudi, ki niti sami ne vedo, kako bi napravili velikansko bogastvo, katero jim dan za dnevom grmadijo pridni delavci. Vsled prevelikega bogastva in brezdelja se posedujoči sloji telesno in duševno polene, njihova kri se zaradi prevelikega gibanja spridi, in tako postanejo namesto zdravih, energičnih udov družbe duševni pohabljeni, katerih rod navadno po nekaj generacijah zamre. Se huje kakor pri bogatih preveliko razkošje in mehkužnost, pa razsaja med proletarijem, revščina in pomanjkanje. Že v prvi mladosti odrinjajo otroke od svojih staršev, ter jih izkoriščajo v imenu boga manov. In ker delo še mnogo bolj škoduje nedorasli deci, kakor pa odraslim ljudem, vidimo danes namesto na duhu in telesu krepkih delavcev degenerirane sirote, ki prenašajo brez vsake življenjske energije brezbržno kapitalistično butaro. Ako se v vsej človeški družbi kmalu ne izvrši temeljit preobrat, bomo imeli namesto zdravega naraščanja, ki bi lahko z mirnim pogledom zrl v viharje življenja, kmalu kup revnih degeneriranih siromakov.

Ako hočemo, da kapitalizem, ki je studence vsega zla, še nadalje nemoteno izvršuje svoje delo, s katerim izpodkopa temelj vsega človeškega rodu, tedaj opustimo svojo akcijo, s katero vidimo boj proti najhujšemu sovražniku človeštva. Ako pa smo prepričani sodrugi, in vidimo z odprtimi očmi vso mizerijo in gorje, tedaj pa pojdimo na delo.

Pomagajmo drugarsko svojim sodelavcem, ki nas zavoljo pomanjkanja izobrazbe še sovražijo in prezirajo.

Kolikor bolj se bo kapitalizem nagibal svojemu zatonu, toliko oostrejši bo boj za svobodo iz politične in industrijalne sužnosti. Obmetavali nas bodo naši nasprotniki z najneuspešnejšimi blatom. Naše brate, katerim v mladosti niso hoteli dati zadostne šolske izobrazbe samo zavoljo tega, da jih bolj brezskrbno izkoriščajo, bodo z vsemi mogočimi sredstvi odvrčali od nas. Z denarjem se dandanes kupujejo talenti, ljubezen in vlada. Padec absolutizma, ki danes vlada po vsem svetu, od vzhoda do zahoda in od severa do juga, ne pomeni samo kakšne skrupulane reforme po meščanskem vzorec, temveč novo življenje, kjer bomo vsi ljudje brez razlike narodnosti in vere bratje in sodrugi. Svet, v katerem bo dovolj kruha in dela za vse, se mora ustvariti. In takrat bo človeški rod, ki ima po naravnih zakonih pravico do enakega življenja, zbrisal madeže, zaznamovane v zgodovini delavskega gibanja, že odkar imamo prve podatke starega veka.

Izginile bodo kapitalistične stranke, ki imajo svoje temelje na tatvinah, ropih in umorih. Namesto sedanje bolezni degeneracije, katere vzrok eksistira v prevelikem razkošju na eni in prevelikem pomanjkanju na drugi strani, se razvije prava demokratična civilizacija in kultura. Kapitalizem, moderno dete razvoja zemlje, dobi svoj prostor poleg starega feudalizma. Naši znaninci bodo pripovedovali svojim vnukom o neštevitih krivicah, katere smo morali pretrpeti v boju za svobodo in enakost.

Argentinska vlada je poslala Nemčiji noto, ki grozi s prelomom diplomatskih stikov, ako nemška vlada takoj ne povrne vse škode vsled torpediranih ladij in se ne zaveže, da ne bo več na enak način napadala argentinskih ladij.

"American League for National Unity", zahteva, da so vsi uvodni članki in vesti, ki se nanašajo na vlado, tudi v tujezičnih listih tiskani v angleškem jeziku. Liga obtožuje neangleške liste, da pomagajo sovražniku in zahteva, da so vsi neangleški listi postavljeni pod vladno nadzorstvo. — Marsikomu se v sedanjih časih blede!

V letu, ki se je končalo s 30. junijem 1917, je bilo vplačanih \$809,215,997.66 kot davek v blagajne Zedinjenih držav. Ta vsota je za 60 odstotkov višja kot v prejšnjih letih.

Navadni davek . . . \$449,209,855.96
Dohodninski davek
od korporacij . . . \$18,064,663.97
Dohodninski davek
od posameznih
oseb 179,941,477.73
Skupaj \$809,215,997.66
Stroški za pobiranje davka so znašali 95c na \$100. Bilh so najnižji stroški, ki so jih kdaj imeli v davčnem uradu.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE EVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzoru in od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora izvršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vse gotovino prestejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kakšne slabosti ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno spekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kakšni banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicago pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Houseom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojake, so ji takoj prišle na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnila sopol normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako uspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Houseom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet polnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajlnih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NASO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kadar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bonдов.

J. F. Stepien
predsednik.
AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE

Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

ORO
Priprepen po načinu, ki ga je razbil star moder menih
SOROL
se je izkazal čudovito uspešnem za krče želodcu in trebuhu, bole nvrat, naduho, glavobol, izgubo teka, prehlad v glavi, itd. itd.
Priredi ga ista kompanija, ki dela slavni "Pain Expeller" staro vredno sredstvo za vdrgnjenje.
Pametni človek ima eno steklenico vedno pri roki! 15c in 50c v vsaki lekarni, 11c pa pri
F. A. D. RICHTER CO.
14-19 Washington Street, NEW YORK

JAKO VAŽNO VPRAŠANJE?
"Ali sem že poslal zaostalo naročnino za "Proletarca"?"
Ne ne!

CARL STROVER
Attorney at Law
Zaslopa na vsak sodišči.

Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.

8t. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3909

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtnom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.
NA 400 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in raneceznik.

zdravniška preiskava brezplačno — plačati jo je treba 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 5 pop., od 7 do 9 zvečer. Izvaja Ohlendorfovi bolniki naj pišejo slovensko.

MODERNA KNIGOVARNICA.

Okusno, hitro in zrelno delo za privatnike in društva. Sprejemo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Naloga cene in poštna postrežba.

BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave., Chicago, Ill.
(Adver.)

SLOVENC
pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORN
JEDNOTI

Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50.

Vstanjavljajte nova društva. Deset članov (le) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna
2144-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni.

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalice, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastoj. Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebni

MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

V teh dnevih velike draginje

bi se moral vsakdo varovati pred boleznijo, ki pomeni velike izdatke za hišo. Popolna resnica je v pregovoru. "Forewarned is Forearmed". Slaba prebava glavobol, zguba okusa, splošna slabost, vsi taki znaki vas opozorjujejo, da iščete zanesljivega zdravnika — malo pozornosti vašim črevam, bo vam pomoglo preprečiti sitne neprilike.

Trinerjovo Ameriško Zdravilno Grenko Vino

je tisto zdravilo, katerega potrebujete v takih slučajih. Isto izčisti čreva, odstrani zbrano neporabno tvarino, v kateri se rode in množe razni bacili, pomaga prebavi, povrne okus in ojači kri in želodec, ki so potem vstanu braniti se pred večino napadajočih bacilov. aZ gori označene slučaje, nadalje za nervoznost, želodčne neprilike pri ženskah ob času življenjske premenbe, kakor tudi pri premogarijih v premogarskih okrajih, itd., je priznано to zdravilo za najboljšje izmed vseh enakih pripravkov. To vino je pripravljeno iz grenkih zelišč, korenin in lubja, ki imajo znane zdravilne moči in iz čistega, naravnega, močnega rdečega vina. Isto je dobro tudi za najbolj občutljivi želodec. Cena \$1.00. V lekarnah.

Trinerjev Liniment

vam prinese v hišo pravo družinsko zdravilo. Je nepreskoljiv za revmatizem in nevralgijo, je izvrsten pri ponesrečenju, za zvijenje, otekline, okorel vrat, itd. Je jako poživljajoč za utrujene mišice po težkem delu ali dolgi hoji. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.

Trinerjev Cough Sedative

je najbolj zanesljivo zdravilo zoper prehlade in kašelj, hripavost, vnetje sapnika, naduho, itd. Cena ista kakor za liniment. Trinerjeva zdravila so dobila najvišje mogoče nagrade na mnogih mednarodnih razstavah. Zadnje nagrade: Zalta kolajna—San Francisco, 1915, Grand Prix—Panama, 1916.

JOS. TRINER
kemik izdelovalec.

1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

AD. ZAMSKY
Artistični Slovanski
...Fotograf

Posebno pozornost za slike novoporočencem. Obiščite nas, in prepričajte se!

1255 W. 18th St. Med Throop in Allport ulice.